

Ελευθερόπολις

ΤΡΙΜΗΝΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΩΝ ΑΡΜΕΝΩΝ ΑΠΟΚΟΡΩΝΟΥ ΧΑΝΙΩΝ

ΧΡΟΝΟΣ 4ος ΦΥΛΛΟ 15ο ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ, ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ, ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1999 ΤΙΜΗ ΔΡΑΧΜΗ 1 ΣΟΥΛΙΟΥ 124 ΤΚ 173 42 ΑΘΗΝΑ

Το γραμματσάκι τσ' Ελευθερόπολης

ΣΤΕΙ ΔΟΞΕΣ ΜΑΣ ΠΑΛΙ,
ΣΤΑ ΟΠΑ-ΟΠΑ ΟΙ ΑΡΜΕΝΙΑΝΟΙ!

Αναγνώστη μου μερωντικέ,

Κάθε που σμίγομε οι Αρμενιανοί δε χορταίνομε να καμαρώνομε τσι νύφες μας, τσι χάρες που τότε χάρισε ο Θεός κι οι γονέοι που τσι γεννήσανε και τσ' αναθρέψανε.

Και δεν είναι μόνο η ομορφάδα του κορμού, η φρονιμάδα, η σπιρτάδα του νου, και της ψυχής τώνε το κάλλος.

Είναι κι η αξιοσύνη, η πιτηδισσύνη κι η νοικοκεροσύνη ντως που κάνουν τα σπίτια, τα κοπέλια και τσ' άντρες τώνε να "λάμπουν τα προσωπάκια τους σαν του Χριστού το δίσκο" από την ευχαρίστηση, την καλοπέραση τα χάρδια, τα σκαρνέματα και τ' αγαλλάσματα, την πά-

στρα, τη στόλιση και την τσάκιση!

Κι αν είναι να διαβείς και το κατώφλι του σπιτιού τους να τραριστεις και να ξεκουραστεις στον καναπέ τση σάλας!

-Θε μου, μεγαλοδύναμέ μου, λέεις, κι είναι χέρια μαγικά των έδωκες τούτων των νυφάδων μας!

Να σου φυτεύουε μωριστικά σ' αυλή και κήπο, να πλάθουε γλυκά, να σου μαγερεύουε φαγητά, που σαν τα δοκιμάσεις γλύφεις και τα δαχτύλια σου από τη νοστιμάδα! Και να στα σερβίρουν σε τραπέζι στρωμένο με τραπεζομάντηλο κεντημένο, που θαρρείς

☞ συνέχεια στη σελίδα 9

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ 1999

Πώς φωτίζει ο λύχνος το φως;

Αποσπάσματα από ιδιόμελον των Θεοφανίων

Σήμερα τον υδάτων αγιάζεται η φύσις και ρήγγνται ο Ιορδάνης και των ιδίων ναμάτων επέχει το ρεύμα, δεσπότην ορών ριπτόμενον

[.....]

Ήλθε, κύριε, μορφήν δούλου λαβών, βάπτισμα αιτών ο μη γνους αμαρτιάν είδοσαν σε ύδατα και εφοβήθησαν σύντρομος γέγονεν ο Πρόδρομος και εβόησε λέγων:

πως φωτίζει ο λύχνος το φως;
πως χειροθετήσει ο δούλος τον δεσπότην;
αγιάσον εμέ και τα ύδατα, σωτήρ ο αίρων του κόσμου την αμαρτιάν

Σωφρόνιος Ιεροσολύμων

Ο Άγιος Σωφρόνιος είναι εξέχουσα μορφή της Ορθοδοξίας, Πατριάρχης Ιεροσολύμων (Σωφρόνιος ο Α', 634-638) και από τους σημαντικότερους εκκλησιαστικούς μελωδούς της χρυσής εποχής της χριστιανικής υμνογραφίας (6ος-7ος αιώνας), η οποία αρχίζει από τον μεγάλο Ρωμανό τον Μελωδό και συνεχίζεται με τον Πατριάρχη Σέργιο (σ' αυτόν αποδίδεται το ποιητικό αριστούργημα "ακάθιστος Ύμνος" που ψάλλεται ολόκληρος την 5η Παρασκευή των Νηστειών), τον Σωφρόνιο τον Α' Ιεροσολύμων, τον Ιωάννη Δαμασκηνό κ.λπ., αλλά και πολλών ανωνύμων υμνογράφων, που όλοι τους ζουν και δημιουργούν κάτω από τη βιαία ποιητική σκιά του Ρωμανού του Μελωδού (για τον Ρωμανό βλ. φύλλο 11, Χριστούγεννα 1998), όταν η χριστιανική ποίηση εμπνέεται από το λαϊκό θρησκευτικό αίσθημα, και εκφράζεται στη ζωντανή γλώσσα της εποχής της.

Χαρακτικό Τύσσου
(Αναστάσιος Αλεβίζος 1914-1985)

Χαρ. Μπ.

ΧΡΟΝΙΑ ΠΟΛΛΑ, ΑΝΑΓΝΩΣΤΕΣ ΜΑΣ Και του καιρού χαϊράμενοι και καλοκαρδισμένοι

Η ενγή αυτή είναι των παλιών μας, όπως μας τη διαφύλαξε ένας απ' αυτούς, ο Κ. Κριτοβουλίδης - Μαραγκουδάκης (1792-1868) ο οποίος ερμηνεύει τις φράσεις: "του καιρού = το ερχόμενο έτος", "και καλοκαρδισμένοι, ήτοι πάντοτε εύθυμοι".

Η ΠΙΤΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΤΩΝ ΑΡΜΕΝΙΑΝΩΝ ΑΘΗΝΑΣ

Στις 16 Ιανουαρίου 2000 στις 10.30 το πρωί ο Σύλλογος των Αρμενιανών της Αθήνας "Ο ΚΡΙΤΟΒΟΥΛΙΔΗΣ" θα κάνει την ετήσια Γενική Συνέλευση του, και θα κόψει την Πρωτοχρονιάτικη πίτα του. Η εκδήλωση θα γίνει στην αίθουσα της Παγκρητίου Ενότητας Γ. Γενναδίου 7 Αθήνα (κάθετος της Ακαδημίας).

Στην εκδήλωση είναι προσκεκλημένοι όλοι οι Αρμενιανοί και οι φίλοι τους.

Το Διοικητικό Συμβούλιο του Συλλόγου εύχεται σε όλους

Καλά Χριστούγεννα,
ευτυχισμένο το 2000
και η νέα Χιλιετία

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΡΜΕΝΙΑΝΩΝ ΑΤΤΙΚΗΣ
«Ο ΚΡΙΤΟΒΟΥΛΙΔΗΣ»

ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ

Ο Σύλλογος Αρμενιανών Αττικής
"Ο ΚΡΙΤΟΒΟΥΛΙΔΗΣ" σας προσκαλεί
στον αποκριτικό χορό του που διοργανώνει τη
Παρασκευή, 3 Μαρτίου 2000, στις 9.30 μ.μ.
στο κρητικό κέντρο "ΖΟΡΜΠΑΣ",
(Λ. Συγγρού 230 και Ιφιγένειας 5, τηλ. 9568120).
Σας περιμένουμε για ένα Αρμενιανό γλέντι

ΤΟ Δ. Σ.

κοινωνικά

ΓΕΝΝΗΣΕΙΣ

Η Χαρίκλεια Βλαμάκη σύζυγος του Γιώργου Χατζηδάκη γέννησε κοριτσάκι.

Η Αλεξάνδρα Παπακόστα σύζυγος του Χρήστου Παπαδόπουλου γέννησε αγοράκι στις 16 Σεπτεμβρίου 1999. Είναι εγγόνι της συμπατριώτισσάς μας Κούλας Μανταδάκη από τους Αρμένους.

Να τους ζήσουν.

ΒΑΠΤΙΣΕΙΣ

Στις 30 Οκτωβρίου βαπτίστηκε το αγοράκι του Γιώργου Ε. Τερεζάκη και της Αικατερίνης Τζομπανάκη και ονομάστηκε Ελευθέριος. Νονά η Χριστίνα και Φάνια Καλφακάκου, κόρες του Γιάννη Καλφακάκου και της Αντζελας Χ. Τερεζάκη. Ακολούθησε γλέντι στο κέντρο "Πλάτανος", μέχρι το πρωί.

Στις 29 Οκτωβρίου βαπτίστηκαν τα κοριτσάκια του Μανώλη Καλλιβερέτακη και της Ειρήνης Καμπούρακη και ονομάστηκαν Ειρήνη και Μαρία. Νονοί ο Γεώργιος Μήτρου και η Ειρήνη Νικολακάκη.

Στη μνήμη

Μαρίας Καλλιβερέτακη-Καβρουλάκη

Γεννήθηκε κι ανατράφηκε σε μια δύσκολη και βασανισμένη, για όλη τη γενιά της εποχή. Προικισμένη πλουσιοπάροχα με ανθρώπινα χαρίσματα, καλοσύνη, εργατικότητα ευγένεια και σεβασμό για τους συνανθρώπους της. Παντρεύτηκε και συμβίωσε αρμονικά με τον Γιάννη Καβρουλάκη στο πλευρό του οποίου στάθηκε με στοργή και αφοσίωση στις δύσκολες ώρες και μέρες των γηρατειών του.

Αθόρυβα και σεμνά συμπαραστεκόταν και βοηθούσε υλικά και ηθικά αρκετές περιπτώσεις αναξιοπαθών οικογενειών που διαβίωσαν στο χωριό. Αφησε βαθιά τα χνάρια ενός καλού ανθρώπου.

Γ.Φ.

Στη μνήμη Γεωργίου Καπριδάκη

Τώρα που αρχίσαμε να καταλαβαίνουμε εσύ έφυγες. Δεν μπορούσες να περιμένεις άλλο, περιμένεις 96 ολόκληρα χρόνια, ήπες τα ποτήρια του πόνου γουλιιά - γουλιιά μέχρι τελευταία σταγόνα. Δεν ήθελες να δοκιμάσεις κι άλλα. Στη ζωή σου ποτέ δεν χάρηκες, ότι χαίροσουν χανόταν. Η αξιοπρέπεια και η περιφάνια σου δεν σου επέτρεψαν να λυγίσεις. Έφυγες όρθιος με το κεφάλι ψηλά και ποτέ δεν μας υποχρέωσες. Εμείς σου χρωστάμε πολλά, εσύ τίποτε. Θα θυμάμαι τα τελευταία σου λόγια: "Εγώ παιδί μου θα φύγω, εσύ ν' αγαπάς και να προσέχεις τα παιδιά σου". Έτσι έκανες κι εσύ στα δικά σου, μέχρι το τέλος. Καλό σου ταξίδι πατέρα.

Γ.Κ.

Στις 3 Οκτωβρίου βαπτίστηκε το κοριτσάκι του Γιάννη Στυλιανομανωλάκη και της Νεκταρίας Κουρκούτη και ονομάστηκε Χρυσούλα. Νονά η Στεφανία Αρχοντάκη.

Στους γονείς και συγγενείς ευχόμαστε να τους ζήσουν και στους νονούς πάντα άξιους.

ΑΠΟΒΙΩΣΑΝΤΕΣ

Πέθανε και ετάφη στους Αρμένους στις 8 Οκτωβρίου η Καβρουλάκη Μαρία, σύζυγος εν ζωή του Ιωάννου Καβρουλάκη, και αδελφή της Δημήτρας Καλλιβερέτακη.

Πέθανε στα Χανιά και ετάφη στους Αρμένους ο Γεώργιος Ιωάννου Χαλαμπακίς ετών 66 στις 27 Νοεμβρίου. Ο Γιώργος ήταν αδελφός του Ματθαίου, Δημήτρη, Ρένας, Στέλιου, Μιχάλη, Λευτέρη, και Μανώλη.

ΕΠΙΤΥΧΟΝΤΕΣ

Η Μαρία Μιγελογιάννη του Σήφη και της Μαρίας, έγινε δεκτή στο Πανεπιστήμιο του Παρισιού Ανθρωπιστικές και Κοινωνικές Επιστήμες Τμήμα Κοινωνιολογίας.

Στη μνήμη Γιώργη Παράσχο

Στις 16 Οκτωβρίου έφυγε από κοντά μας ο Γιώργης Παράσχος. Έφυγε ένας άνθρωπος που αγαπούσε τη ζωή. Την αγαπούσε τόσο πολύ όσο την είχε στερηθεί. Από μικρό παιδί συμμετείχε στους λαϊκούς αγώνες για μια κοινωνία πιο δίκαιη και για μια καλύτερη ποιότητα ζωής για όλους, όπως αυτός την πίστευε μέχρι τη μέρα που έφυγε. Συμμετείχε στους λαϊκούς αγώνες εναντίον του Μεταξά, κατόπιν στον ΕΛΑΣ εναντίον των Γερμανών, και πολέμησε τη χούντα των συνταγματαρχών. Αυτές τις ιδέες του τις πλήρωσε με 20 χρόνια από τη ζωή του σε φυλακές και εξορίες.

"Ο Γιώργης ο Καλαματιανός" όπως τον έλεγαν στο καφενείο, από τότε που πήρε τη σύνταξη έγινε Αρμενιανός. Κάθε καλοκαίρι - και κάθε Χριστούγεννα όποτε μπορούσε - ο Γιώργης κατέβαινε πρώτος στο χωριό και έφευγε τελευταίος. Η παρουσία του στο καφενείο απαραίτητη για πολλούς για να τον "πειράζουν" και να τους "πειράξει".

Αγάπησε τόσο τους Αρμένους που είχε εκφράσει την επιθυμία να πεθάνει στο χωριό και να μείνει για πάντα εκεί, κοντά στους ανθρώπους που αγάπησε και τον αγάπησαν. Η καρδιά του όμως τον πρόδωσε στην Αθήνα. Δεν του έκανε τη χάρη να κατέβει και το επόμενο καλοκαίρι στους Αρμένους. Γιώργη Παράσχο, εκεί που θα πας θα βρεις πολλούς που αγαπούσες και σε αγαπούσαν.

Μπάρμπα, καλό ταξίδι, θα σε θυμόμαστε για πάντα!

Ντίνος Μαραγκουδάκης

ΔΩΡΕΕΣ ΣΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Η κ. Ειρήνη Χριστοδουλάκη μητέρα του Υφυπουργού Οικονομικών και συγχωριανού μας κ. Νικολάου Χριστοδουλάκη δώρισε στον Ιερό Ναό Αγίου Νικολάου τρεις καινούργιες Άγιες Θύρες, εις μνήμη του συζύγου της Μιχαήλ Χριστοδουλάκη.

Η κ. Αικατερίνη Μιχαήλ Μαρινάκη προσέφερε στην Ενορία Αρμένων το ποσό των 30.000 δρχ. εις μνήμη της αδελφής της Δημήτρας Τερεζάκη.

Ο κ. Δημήτριος Πριπάκης τέως Πρόεδρος της Κοινότητας Αρμένων και η σύζυγός του Αγγελική προσέφεραν στην Ενορία Αρμένων το ποσό των 50.000 δρχ. εις μνήμη και αντι εννεάμηνου μνημοσύνου, της κουνιάδας και αδελφής αντίστοιχα, Δημήτρας Τζιγκουνάκη.

Η κ. Αναστασία Μαντωνανάκη προσέφερε στην Ενορία Αρμένων το ποσό των 50.000 δρχ. εις μνήμη του συζύγου της Γεωργίου Μαντωνανάκη.

Η κ. Πική Τίτικα προσέφερε στην Ενορία Αρμένων το ποσό των 20.000 δρχ. για την εκκλησία του Προφήτη Ηλία στην μνήμη της γιαγιάς της Αικατερίνης Λιονάκη.

Το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο Αρμένων ευχαριστεί θερμά τους ως άνω δωρητές.

Για το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο
Ο Πρόεδρος
Παπα-Μανώλης Νικολακάκης

ΕΝΙΣΧΥΣΑΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ
ΤΗΝ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΜΑΣ

256.	Ντουκάκης Μάρκος	5.000
257.	Πατεράκη Τσιχλάκη στη μνήμη Γεωργίου Παράσχο	10.000
258.	Ανόνομος	30.000
259.	Τσιργιώτη Μαρία	5.000
260.	Καβρουλάκη Δημήτριος & Ιωάννα	6.000
261.	Ανόνομος στη μνήμη Αντωνίου Αγγελάκη	30.000
262.	Καστρινάκη Μαρία	10.000
263.	Χαλβαδάκη - Παπαδάκη Αιμιλία	10.000
264.	Ανδρουλάκης Νικόλαος	15.000
265.	Αποστολάκης Αντώνιος	10.000
266.	Τσιτσιρίδης Στρατής	10.000
267.	Πική Τίτικα	20.000
268.	Κουτσουπάκης Θεόδωρος στη μνήμη της μητέρας του Μαρίας Κουτσουπάκη	200.000
269.	Ενορία Αρμένων	10.000
270.	Χρυσουλάκη - Πάτερος Αικατερίνη	20.000
271.	Χαλαμπακίς Εμμανουήλ	10.000
272.	Παπαδοπούλου Σμαράγδα	10.000

Τους ευχαριστούμε, και υπενθυμίζουμε σε όλους ότι η "Ελευθερόπολη" εξακολουθεί να εκδίδεται τακτικά χάρις στην αγάπη σας, και στην οικονομική σας ενίσχυση.

Οι οικονομικές προσφορές μπορούν να αποστέλλονται με ταχυδρομική επιταγή στη διεύθυνση:

Τσακίρακις Γιάννης, Σουλίου 124 173 42 Αγ. Δημήτριος ή να κατατίθενται στο λογαριασμό 156/761034-33 της Εθνικής Τράπεζας, και στη συνέχεια να ενημερώνετε την εφημερίδα στο τηλέφωνο 9916613, για να σας σταλεί η σχετική απόδειξη.

"Ε"

ελευθερόπολις

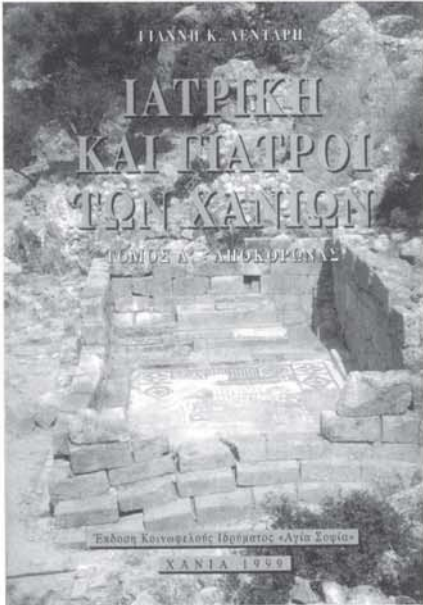
Τριμηνιαία έκδοση του Συλλόγου Αρμενιανών Χανίων
"Ο ΚΡΙΤΟΒΟΥΛΙΔΗΣ"

Εκδίδεται με τη συνεργασία του Δημοτικού Διαμερίσματος Αρμένων

Εκδότης-Διευθυντής
Γιάννης Σ. Τσακίρακις
Σουλίου 124
173.42 Αγ. Δημήτριος
Τηλ.: 99.16.613
Fax: 99.57.582
Email: jtsk@hol.gr

Συντακτική Επιτροπή
Κουρομιχλάκης Βασίλης
Μπουρνάζος Χαράλαμπος
Στυλιανομανωλάκης Γιάννης
Τσακίρακις Γιάννης
Τσιτσιρίδης Ελένη
Χαλβαδάκης Γεώργιος

Ιατρική και γιατροί των Χανίων

Σε μια λαμπρή εκδήλωση που έγινε το Σάββατο 27 Νοεμβρίου 1999, στο γνωστό Πνευματικό Ίδρυμα "ΚΡΗΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ", στο Παγκράτι, παρουσιάστηκε το βιβλίο του **Γιάννη Λεντάρη** Προέδρου της Ομοσπονδίας Σωματείων Αποκορώνου με τίτλο "Ιατρική και γιατροί των Χανίων" τόμος α' - Αποκόρωνα έκδοση του Κοινοφελούς Ιδρύματος "Αγία Σοφία"

Στην εκδήλωση μίλησαν κατά θέματα οι κάτωθι:

· Θεόδωρος Μουντοκαλάκης, Καθηγητής Παθολογίας της Ιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών. Θέμα: Οι διαχρονικές αξίες της ιατρικής.

· Παναγιώτης Χριστινάκης, Καθηγητής Κανονικού Δικαίου της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών. Θέμα: Το ανθρωπιστικό έργο και η κοινωνική προσφορά των παλιών γιατρών του Αποκόρωνα.

· Πάρις Κελαϊδής, Δημοσιογράφος - Συγγραφέας. Θέμα: Ιστορικά στοιχεία και δομή του βιβλίου

Την εκδήλωση έκλεισε ο συγγραφέας του βιβλίου. Ακολούθησε δεξίωση. Ένα ιδιαίτερα σημαντικό βιβλίο, έργο ζωής του προέδρου της Ομοσπονδίας Σωματείων Αποκορώνου Αττικής, Γιάννη Λεντάρη, αναφέρεται στους γιατρούς του Αποκόρωνα, που γεννήθηκαν μέχρι το 1940, καθώς και στους πρακτικούς γιατρούς, νοσοκόμες και μαμές.

Ξεχωριστή θέση καταλαμβάνουν οι Αρμενιανοί γιατροί : **ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ** του Πέτρου 1909-1991, **ΜΕΛΙΣΣΑΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ** του Ιωάννου 1886-1960, **ΜΙΧΕΛΟΓΙΑΝΝΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ** του Ιωσήφ (1901-1996), **ΜΟΥΝΤΟΚΑΛΑΚΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ** του Θεοδώρου 1897-1955, **ΜΟΥΝΤΟΚΑΛΑΚΗΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ** του Δημητρίου, **ΜΙΧΕΛΟΓΙΑΝΝΗΣ ΙΩΣΗΦ** του Γεωργίου. Η "Ε" παρουσιάζει απόσπασμα από το βιβλίο το οποίο αναφέρεται στον Γ. Μιχελογιάννη, που παραχωρήθηκε με την ευγενική άδεια του συγγραφέα.

ΜΙΧΕΛΟΓΙΑΝΝΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ του Ιωσήφ (1901-1996)

Ο γιατρός Γεώργιος Μιχελογιάννης, γεννήθηκε το 1901 στη Ραμνή Αποκορώνου από τον Ιωσήφ και την Ασπασία Μιχελογιάννη, το γένος Γεωργουδάκη, που είχαν αποκτήσει άλλο ένα αγόρι και επτά κορίτσια. Το άλλο αγόρι ήταν ο Συνταγματάρχης πολεμικής διαθεσιμότητας και ήρωας των Βαλκανικών πολέμων, που πρωταγωνίστησε στην Εθνική Αντίσταση κατά την Γερμανική Κατοχή.

Ο Γεώργιος Μιχελογιάννης έμαθε τα πρώτα του γράμματα στο Δημοτικό σχολείο της Ραμνής, όπου φοίτησε μέχρι την Τετάρτη τάξη. Τις τελευταίες δυο τάξεις φοίτησε στο σχολείο του Φρε και στη συνέχεια πήγε στο Γυμνάσιο του Βάμου, το οποίο τέλειωσε το 1922. Μετά την αποφοίτησή του παρέμεινε στο σπίτι του για κάποιο χρονικό διάστημα, ασθενής από φυματίωση και στη συνέχεια γράφτηκε στην Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών από όπου πήρε το πτυχίο του το 1930.

Την Ιατρική άσκησε αρχικά στο Νιό Χωριό και κατόπιν εγκαταστάθηκε μόνιμα στους Αρμένους, όπου παντρεύτηκε το 1936 τη Στέλλα το γένος Βογιατζάκη από το Κόκκινο Χωριό Αποκορώνου, με την οποία απέκτησε ένα γιο και μια κόρη: Το Σήφη Μιχελογιάννη, Αναπληρωτή Καθηγητή της Ιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου Κρήτης και την Ασπασία, σύζυγο του δημοσιογράφου Χαράλαμπου Παπαδάκη.

Κατά τον πόλεμο του 1940, υπηρέτησε στο στρατό ως ανθυπίατρος και μετά την κατάληψη της Κρήτης από τους Γερμανούς, έλαβε μέρος σε μυστικές συσκέψεις για τη δημιουργία των πρώτων αντιστασιακών ομάδων. Σημειώνουμε τη σύσκεψη της Αλμυρίδας το καλοκαίρι του 1941, με θέμα την οργάνωση αντίστασης κατά των Γερμανών, στην οποία πήραν μέρος μεταξύ άλλων ο Δημήτρης Μελισσάκης, οφθαλμίατρος, ο Ιωάννης Παϊζης, παθολόγος-μαιευτήρας, ο Βασίλης Μαραγκουδάκης, χημικός από τους Αρμένους, κ.λπ. Σημαντική προσφορά του θεωρείται, η λήψη τοπογραφικών σχεδίων των Γερμανικών θέσεων του Κόκκινου Χωριού και η επισήμανση πυροβόλων και αποθηκών οπλισμού του γερμανικού Στρατού σε επίκαιρες θέσεις του Αποκόρωνα.

Κατά τη δεκαετία του 1960, ο Γεώργιος Μιχελο-

γιάννης αναμείχθηκε στην πολιτική με την προτροπή φίλων του και εκλέχθηκε Βουλευτής Χανίων με το κόμμα της Ενότητας Κέντρου, κατά τις βουλευτικές εκλογές του 1963 και 1964. Κατά την κρίσιμη αυτή περίοδο που δοκιμαζόταν η Δημοκρατία στην πατρίδα μας, ο Γ. Μιχελογιάννης έμεινε πιστός στο κόμμα της Ενότητας Κέντρου και τις αρχές της. Μετά την επιβολή της δικτατορίας της 21ης Απριλίου 1967, αφοσιώθηκε στο επάγγελμά του, το οποίο άλλωστε δεν έπαψε ποτέ να ασκεί και ως βουλευτής.

Περιεργόχμενος τα χωριά, επισκεπτόταν τους αρρώστους ακόμα και χωρίς να τον καλούν, τους εξέταζε δωρεάν και τους έδινε τα φάρμακα που συνήθως κρατούσε στην τσάντα του. Ο Γεώργιος Μιχελογιάννης έγινε πολύ αγαπητός εξαιτίας της μεγάλης του καλοσύνης και της δωρεάν Ιατρικής που πρόσφερε. Αλλά και από τη θέση του Βουλευτή και του πολιτικού, πρόσφερε και πάρα τις υπηρεσίες του στον απλό πολίτη, παρά την αποστεροφί του προς τη μικροπολιτική του καιρού του.

Λιτός και ολιγαρκής στη ζωή του. Δε ζήτησε ούτε τη σύνταξη του. Άλλοι μερίμνησαν στο ΤΣΑΥ για την έκδοσή της, την οποία τελικά έλαβε σε ηλικία 82 ετών.

Πέθανε το Μάη του 1996 και τάφηκε στο χωριό του, τη Ραμνή Αποκορώνου με τη συμμετοχή πλήθους κόσμου και όλων των Αρχών και βουλευτών του Νομού, ως και εκπροσώπων της κυβέρνησης και της Βουλής.

Η Ομοσπονδία των Πολιτιστικών Σωματείων Αποκορώνου της Αθήνας για το θάνατο του γιατρού Γ. Μιχελογιάννη, εξέδωσε το παρακάτω ψήφισμα:

Αριθ. Πρωτ. 21
Αθήνα, 14 Μάη 1996

Το Διοικητικό Συμβούλιο της Ομοσπονδίας των Αποκορωνιώτικων Συλλόγων της Αθήνας συνήλθε εκτάκτως μετά το θλιβερό άγγελμα του θανάτου του τελευταίου επιζώντος Αποκορωνιώτη γιατρού "της παλιάς φρουράς", Γεωργίου Μιχελογιάννη, πρώην Βουλευτού, αλτρουιστή γιατρού του λαού που διακίνησε δωρεάν την επιστήμη του.

Μετά από εκτίμηση της μεγάλης κοινωνικής προσφοράς του στον τομέα της Υγείας στον Αποκόρωνα και στο νομό Χανίων γενικότερα:

ΑΠΟΦΑΣΙΣΕ

Να καταθέσει αντί στεφάνου το ποσό των είκοσι χιλιάδων (20.000) δραχμών στο Κοινοφελές Ίδρυμα "Αγία Σοφία".

Να εκφράσει τα συλλυπητήρια του Δ.Σ. της Ομοσπονδίας στην οικογένεια του θανόντος.

Να δημοσιεύσει το παρόν στον Κρητικό Τύπο.

Για το Διοικητικό Συμβούλιο

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
Γιάννης Λεντάρης

Η ΓΕΝ. ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
Μαίρη Χατζηδάκη

Πηγές:

Αρχείο Ιατρικού Συλλόγου Χανίων
Διάλεξη του Σήφη Μιχελογιάννη, Βουλευτού Χανίων στις 14/7/1993 στην ΙΛΑΕΚ, στα Χανιά, για το γιατρό Γ. Μιχελογιάννη

Εφημερίδα "Ελευθερόπολις", Αθήνα, φύλλο Απριλίου - Μαΐου - Ιουνίου 1996

Εφημερίδα "Φωνή του Αποκορώνου", Αθήνα, φύλλο Μαΐου 1996

Σημείωμα Γεωργίου Φρεσκάκη, επίτιμου διευθυντή ΟΤΕ, πρώην αντιπροέδρου Παγκρήσιας Ένωσης και Προέδρου Συλλόγου Αρμενιανών "Ο Κριτοβουλίδης"

Η ροδαρά μας

Αρμενιανή 'ν' η ροδαρά, κι αρμενιανά μυρίζει
κι αρμενιανά σας χαιρετά και σας καλημερίζει.

Μαντινάδες

Χατήρι μια, χατήρι δυο, χατήρι τρεις χατήρι,
ως πότες θα με τυραννάς παντέρμο παραθύρι.

Σα λες εσύ πως μ' αγαπάς και χάνεσαι για μένα,
πουν τα στιβανωδέματα που μούγες καμωμένα.

Πήγαινε γράμμα στο καλό, και να 'χεις νου και γνώση,
και φίλησε τη χέρα τ'η που θα σε ξεβουλώσει.

Και τρεις αρμενιανές:
Ξεχνάς τα, τα σκαρνέματα δίπλα στον καταπότη,
κι εδά μου κάνεις, μαριολή, τον άγιο δεσπότη.

Μούλε, μουλάρι κόκκινο, μούλε μουλάρι ρούσο,
να πάμε να την κλέψουμε την κόρη του Μανούσο
(του Χαϊρέτη)

Κι απής θα μπούμε στο χωριό, να πάμε στη Χαλέπα,
να βρούμε το Γαβαλιανό (το Μιχάλη) να παίξουμε την
πρέφα.

Παροιμίες

(της Παλαιάς Διαθήκης, μεταφρασμένες από τον Κ.
Φριλίγγο, 1951)

Μην κοιτάς το κρασί πως κοκκινίζει και δίνει το χρώμα
του στο ποτήρι και κατεβαίνει ευχάριστα. Στο τέλος
δαγκώνει σα φίδι και σα βασιλίσκος κεντρώνει (Ο
βασιλίσκος είναι όφης δηλητηριώδης με λοφίο, η κόβρα).

Σαν το πουλί που έχει φύγει μακριά από τη φωλιά του,
είναι κι ο άνθρωπος που αποπλανιέται από τον τόπο του.

Όπως στο νερό αντικρίζει το πρόσωπο πρόσωπο, έτσι κι
η καρδιά του ανθρώπου αντικρίζει τον άνθρωπο.

Ανίγματα

(του Κ. Φ. Σκόκου, 1854-1929)

Έτοια τρομάρα προξενεί
σαν βγαίνει στο κυνήγι
όπου τον βλέπουν τα πουλιά
και όπου φύγει-φύγει

(Σοβλίλιακ 5μήςζην Ο)

Πιστεύεις εις ανάστασιν
νεκρών; Αλλοίμονό σου
αν σηκωθούν όλοι αυτοί
που πήρες στο λαμόμου.

(Σοβλίλιακ 5μήςζην Ο)

Στους πληγωμένους τι ζητείς
βρε άσπλαχνη γυναίκα;
Πας να γιατρέψεις μια πληγή
κι ανοίγεις άλλες δέκα.

(, ηηαδω ηοπ ηηόκοροη,.)

Καθαρογλωσσίδι

Άσπρη ξέξασπρη κλωστή και ξέξασπρη μετάξι
και ξέξασπρη μου κοπελιά και ποιος θα σ' αγκαλιάσει.

Αθβολές

Έβουκε στσι Γαλανές τα οζά ντου ο Κωστής ο Θυμαλιός,
κι ως ήτονε δίπλα στον Αγί' Αντώνη είπε ν' ανάψει ένα

Ξυλογραφία ου Τάσου στο «Άσμα Ασματών»
της Παλαιάς Διαθήκης

κερί στη χάρη ντου.

Μα ως εμπήκε στο εκκλησιδάκι ήβρε το Βαρδή το
Μπουρδελέτζο στο παγκάρι να κλέβει τον Άγιο, κι άρχισε
να τονε φτει:

-Φτου σου, αγιογούτη, φτου σου.

-Δε φοβάσαι, μωρέ το Θεό, τον κάνει τότες ο
Μπουρδελέτζος, να φτεις μέσα στην εκκλησία!

Λόγου χάρη!

ΠΑΝΩΡΙΑ (Η' ΓΥΠΑΡΗΣ)

(Αποσπάσματα από μονολόγους του ερωτοχτυπη-
μένου βοσκού Γύπαρη)

Στην κεφαλή 'χε σκορπιστά λιγάκι τα μαλλιά τση
κ' ίδιας νεράδας πλουμιστής ήτον η γιομορφία τση
το πρόσωπό τ'η τ' όμορφο, τ' αγγελικόν εκείνο
με την ασπριά τ'η εθάμπωνε τον ίδιον ήλιο, κρίνω.
Να τη θωρούσι ερέγουντα τα όρη και τα δάση
και τα βουνιά τσ' αδειάζασι τη στράτα να περάση.
Οι κάμποι ελουλουδίζασι, τα χορταράκι' αθίζα,
τα φύτρ' αναγαλλιάζασι και τα δέντρά εκαρπίζα
εκιλαδούσα τα πουλιά, τα σπηλι' αντιλαλούσα,
τα ζα τση προσεγγέρουντα κι οι πέτρες την τιμούσα
τα νέφελα τσ' εδίδασι ίσκιω και δροσεράδα
και με το φως τση εμέρωνε του δάσου η αγριάδα
κι ένα τραγούδι έλεγε πηαίνοντας την οδό τ'η
κι εστέκασιν οι ουρανοί κι ακούγα το σκοπό τ'η.

[.....]
Εγώ ο καμμένος τ' αλαφιού μοιάζω του δοξεμένου,
απού τα γλάκια τα πολλά κ' οι στράτες δεν το γιαίνου.
Καθώς τ' αλάφι, όντας βαστά στο στήθος το δοξάρι,
λογιάζοντας ανάπαση στον πόνο ντου να πάρη
ώρες στι κάμπους πορπατεί κι ώρες στα δάση μπαινεί,
ώρες 'ς λαγκάδια χώνεται κι ώρες 'ς βουνιά ανεβαίνει,
ώρες γλακά, ώρες στέκεται, πέρτει ώρες μουγκάται
κι όσο γυρεύει ανάπαση πλειότερα τυραννάται,

έτσι κι εγώ ο βαρειόμορος, απόσταν τση καρδιάς μου,
εκάμασινε την πληγή τα μάτια τση κεράς μου,
μέρα και νύχτα πορπατώ σε κάμπους, σε λιβάδια
σε δάσητα κ' εισέ γκρεμένα, σε όρη, σε λαγκάδια.
Μα σ' όποια μέρη κι α διαβώ κώνω χειρότερο μου
κ' εκεί π' ολίξω γιατρικό πληθάνω τον καημό μου.
Γιατί όπου πάω ο Έρωτας γυρίζει κι ακλουθά μου
κι ολημερνής στο λογιισμό μου φέρνει την κερά μου

[.....]
Μάτια μου, γιάντα κλαίγετε, γιάντα δειλιάς, ψυχή μου,
κι ωσάν το φυλλοκάλαμο τρομάσσει το κορμί μου;
Δεν ειστ' εσεις όπου 'χετε την πεθυμιά μεγάλη
σιμά-σιμά να βλέπετε τα πλουμιστά τση κάλλη;

[.....]
Για ποια 'φορμή αφέντρα μου, δεν είναι θέλημά σου
καθώς το δίκιο το ζητά να κείτομαι κοντά σου,
τα χεϊλή μου τα χεϊλή σου τα κοκκινοβαμένα
να εσμίγα και τα δυο κορμιά να' ν' περιλαμπωμένα
σα δυο δεντρά που σμίγουνσι κι ομάδι ξεφυτρώνου
κι ομάδι θρέφουνται στη γη κι ομάδι μεγαλώνου
κι ένα πως είναι δείχνουσι και δίχως να σιμώση
οκ τ' άλλο δε μπορεί κιανείς το 'να να ξεριζώση;
Χεϊλή γλυκιά και ονόστημα, στόμα μου μυρισμένο,
κι ας μου 'τονε την σήμερο, σαν πεθυμώ δοσμένο
τόση δροσά φίλώντας σας να πέσω στην καρδιά μου
να πάψουσι οι πόνοι μου κι όλα τα βάσανά μου.

Ω, χορταράκια δροσερά, όπου σάσε πλακώνει
τέτοια νεράδα πλουμιστή, πλιά 'σπρη παρά το χιόνι,
να 'μου κι εγώ εν από σας να 'γίγχα του προσώπου
οπού μπορεί θαράπανη να δώση πάσα ανθρώπου.
Χόρτα, οι ανθοί σας σήμερο παίρνουσι τόση χάρη
μόσκο να 'δρόνου το ταχύ κι αργά μαργαριτάρι
και τους νεκρούς να γέρνουσι και να τους ανασταίνου
και πλια παρά το μάλασμα πάσα πληγή να γιαίνου.

[.....]
Ω, δάση, κάμποι και βουνιά, δέντρη και χορταράκια,
ω σπηλία, δροσερότατα, ω ποταμοί κι ορνάκια,
ω βρύση μου, απού μου 'σβηνης τσι λάβρες τση καρδιάς μου
με τα κρηγιά σου τα νερά, θολά συναφοριάς μου,
ω ουρανε και ήλιε, μαρτύριο του καημού μου
και κατεχάρι τοη καρδιάς, γνώστες του λογιισμού μου,
ω νυκτική παρηγοριά, δεύτερο φως και χάρη
του κόσμου, λαμπυρότατο και καθαρό φεγγάρι,
ω άστρα, πολλά 'ντιόκα που 'στε στη γέννησή μου
και τόσα εκάμετε κακή την τύχη τη δική μου,
παντοτινά να στέκεστε στον κόσμο σας αφήνω
και χίλιες φκαριστιές καλές στο τέλος μου σας δίνω.

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΓΙΑ ΤΗΝ "ΠΑΝΩΡΙΑ"

1. Ο ποιητής

Ποιητής της "Πανώριας" είναι ο Γεώργιος Χορτά-
τση.

Το έργο πριν από το 1963 αναφερόταν ως αγνώστου
ποιητή. Το έτος όμως αυτό ανακοινώθηκε η ύπαρξη, στη
βιβλιοθήκη του εκκλησιαστικού της "Ακαθίστου" Αιωνής
Γλυφάδας, ενός νέου χειρογράφου γνωστού ως "χειρό-
γραφο Δαπεργόλα", από το οποίο προκύπτει με σαφή-
νεια πλέον το όνομα του ποιητή:

"Τζωρτζή να πης πως λέσινε, Χορτάτση τη γενιά
μου".

Πρόκειται λοιπόν για τον Γεώργιο Χορτάτση (ή Χορ-
τάτση ή Χορτάκιο), τον συγγραφέα της "Ερωφίλης".

Από το ίδιο χειρόγραφο προκύπτει ότι η "Πανώρια"
γράφηκε από τον Χορτάτση, πριν από το αριστούργη-

μα του, την "Ερωφίλη". (Για τον Χορτάση, καθώς και για την "Ερωφίλη", βλ. σελ. 3 και 4 του 12^{ου} φύλλου της "Ελευθερόπολης").

2. Το έργο

Από το χειρόγραφο Δαπεργόλα γνωρίζουμε τώρα και τον τίτλο του έργου: "Πανώρια", ενώ παλιότερα επιγρα-

το πρώτο, που θεωρείται ότι είναι το παλιότερο, ανήκει στην Μαρκιανή Βιβλιοθήκη Βενετίας και το εξέδωσε το 1879 ο ιστοριοδίφης Κ. Ν. Σάβας, ο οποίος και του έδωσε τον τίτλο "Γύπαρης". Το δεύτερο, μεταγενέστερο, βρίσκεται στην Εθνική Βιβλιοθήκη (αριθμ. 2978).

Ο καθηγητής Εμμανουήλ Κριαράς επεξεργάστηκε τα δύο αυτά χειρόγραφα και το 1940 πραγματοποίησε, με τον ίδιο τίτλο ("Γύπαρης") κριτική έκδοση (Επειδή συχνά χρησιμοποιούμε στα σημειώματά αυτά τον φιλολογικό όρο "κριτική έκδοση", διευκρινίζουμε για τον μη ειδικό αναγνώστη, ότι ο όρος σημαίνει, όχι την κριτική ενός έργου, αλλά την επίμοχθη επιστημονική προσπάθεια ελέγχου της πιστότητας και γνησιότητας της χειρόγραφης παράδοσης του έργου και, όπου αυτό είναι δυνατόν, την αποκατάσταση του αυθεντικού κειμένου).

Το 1975, επί τη βάση των τριών πλέον χειρογράφων, ο Εμμ. Κριαράς εξέδωσε νέα κριτική έκδοση του έργου, με τίτλο αυτήν τη φορά "Πανώρια", με εκτενή εισαγωγή, σχόλια και λεξιλόγιο.

"Η Πανώρια" είναι θεατρικό έργο (υπενθυμίζουμε ότι ο Γ. Χορτάσης, σύγχρονος περίπου του Σαίξπηρ, είναι ο εισηγητής του θεάτρου στην Κρήτη). Αποτελείται από πέντε πράξεις, και ο στίχος της, δεκαπεντασύλλαβος ομοκατάληκτος, "ρέει αφίαστα και είναι αδρός και τρυφερός".

"Αγάπη! Ποια χαρά γροικώ! Πάθη μου περασμένα, τώρα μου φαίνεστε γλυκά κι άναπαψη σ' εμένα".

Πρότυπο της "Πανώριας" είναι το έργο "La Calisto" του Ιταλού συγγραφέα Luigi Grotto, οι επιδράσεις του οποίου είναι μικρές, εξωτερικές και επουσιώδεις.

Το έργο τοποθετείται χρονολογικά στη δεκαετία του 1590 και ανιστορεί τα βάσανα και τους καημούς δύο ερωτοχτυπημένων νεαρών βοσκόων του Γύπαρη και του Αλέξη για δυο βοσκοπούλες, την Πανώρια και την Ανθούσα, οι οποίες δεν τους θέλουν στην

αρχή, στο τέλος όμως αλλάζουν γνώμη και τους παντρεύονται.

Ευχάριστο τέλος, και, καθώς λέει πανευτυχής τώρα ο Αλέξης απευθυνόμενος "εις εκείνους από γροικούσι":

"από καρδιά χαρείτε κι αν αγαπάτε σαν κ' εμάς ολπίζετε να δείτε τέλος καλό στον πόθο σας. Γιατί καρδιά γριεμένη καμιά δεν έχει κορασιά σ' όλη την οικουμένη κλαίγοντας και δουλεύοντας να μην τήνε μερώση ένας πιστός αγαφτικός πλέρωμα να του δώσει".

ΓΛΩΣΣΑΡΙΟ

- Αθίτζα, αθίζω= βγάζω λουλούδια
- αναγαλλιιάζασι, αναγαλλιιάζω= ευχαριστούμαι, χαιρόμαι
- απόσταν= από τότε που
- ασπριά= ασπρίλα
- Βουνιά, βουνί= το βουνό
- Γιαινού, γιαινώ= γιατρέυω, γιατρέυομαι
- γιάντα=γιατί
- γλάκα, γλακώ= τρέχω
- γλάκια, γλάκι= τρέξιμο
- Δοξεμένου, δοξεμένως= τοξευμένος
- Εκάρπιζα, καρπίζω= παράγω καρπό
- ερέγοντα, ρέγομαι= επιθυμώ
- Ζα= ζώα
- Θεράπαψη= θεραπεία
- Μουγκάται, μουγκούμαι= μουγκρίζω
- Νέφαλα= σύννεφα
- νυκτική= νυκτερινή
- Ομάδι= μαζί
- ορυάκια= ρυάκια
- Περίλαμπόμενα= αγκαλιασμένα
- προσεγέρνοντα, προσεγέρνομαι= υποκλίνομαι
- Σιμά - σιμά= πολύ κοντά (σιμά= κοντά)
- σιμόνει, σιμώνω= πλησιάζω
- συναφόρμας= εξ αιτίας
- Φκαριστιές= ευχαριστίες
- φυλλοκάλαμο= το φύλλο του καλαμιού
- Χώνεται, χώνομαι= κρύβομαι

Της Ροδαράς τούτης τα ρόδα
τα κορφολόγα 'πο τα περβόλια
ο ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΠΟΛΙΤΗΣ

Φωτοτυπία της σελ. 8 του νέου χειρογράφου του έργου του Χορτάση "Πανώρια", με σχεδιογράφημα που παριστάνει την ομώνυμη ηρωίδα να προσκυνά τον "Άρχο Μαρκαντώνιο Βιάρο" (Αιζωνή Γλυφάδας Βιβλιοθήκη εκκλησιαστικού της "Ακαθίστου").

φόταν με το όνομα ου ηρώα του: "Γύπαρης".
Σήμερα μας είναι γνωστά τρία χειρόγραφα. Απ' αυτά

Γύπαρη και του Αλέξη για δυο βοσκοπούλες, την Πανώρια και την Ανθούσα, οι οποίες δεν τους θέλουν στην

Παγκρήτια σύσκεψη στην Αθήνα στις 28 Νοεμβρίου

Για τη δημιουργία στο Νομό Χανίων Εθνικού Ιδρύματος έρευνας και μελέτης της ζωής και του έργου του Ελευθερίου Βενιζέλου

Η σύσκεψη που πραγματοποιήθηκε στην αίθουσα της Αρχαιολογικής Εταιρείας διοργάνωσε το Κοινοφελές Ίδρυμα "Αγία Σοφία" και η Λέσχη Φιλελευθέρων - Μνήμη Ελευθ. Βενιζέλου με τη συνεργασία της Ιεράς Μητροπόλεως Κυδωνίας και Αποκορώνου, της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Χανίων, του Δήμου Χανίων, του Δικηγορικού Συλλόγου Χανίων, της Παγκρητίου Ενώσεως

Αθηνών και της Κρητικής Εστίας. Η σύσκεψη είχε και τη στήριξη, του ΕΛΙΑ (Ελληνικό Λογοτεχνικό Ιστορικό Αρχείο, της Φοιτητικής Ένωσης Κρητών (Φ.Ε.Κ.), των Κρητικών Σωματείων Αττικής, της Ομοσπονδίας Σωματείων Αποκορώνου Αττικής, και την οικονομική υποστήριξη της Συνεταιριστικής Τράπεζας Χανίων. Την εκδήλωση χαιρέτησαν ο Πρόεδρος του Ιδρύματος "Αγία Σοφία" Ειρηναίος Γαλανάκης, Μητροπολίτης Κισάμου & Σελίνου, ο Αντιπρόεδρος της Λέσχης Φιλελευθέρων κ. Γ. Στεφανάκης, ο Αντιπρόεδρος του Ιδρύματος "Αγία Σοφία" Νίκος Παπαδάκης, ενώ εισηγητικές ομιλίες έγιναν από τον ομότιμο καθηγητή του Πανεπιστημίου Αθηνών, αντιπρόεδρο Λέσχης Φιλελευθέρων κ. Φαίδωνα Μπουμπουλίδη, τον καθηγητή του Πανεπιστημίου Αθηνών και μέλος του Δ.Σ. Λέσχης Φιλελευθέρων κ. Βασίλειο Τομαδάκη, τον πρόεδρο του Ελληνικού Λογοτεχνικού & Ιστορικού Αρχείου (ΕΛΙΑ)

κ. Μάνο Χαριτάτο, τον ιστορικό ερευνητή συγγραφέα κ. Χαράλαμπο Μπουρνάζο. Παρεμβάσεις έγιναν από τον Μητροπολίτη Κυδωνίας & Αποκορώνου Ειρηναίο Αθανασιάδη, τον Νομάρχη Χανίων κ. Μ. Γιώργο Κατσανεβάκη, τον Αντιδήμαρχο Χανίων κ. Μ. Μαντάκη, τον Πρόεδρο του Δικηγορικού Συλλόγου Χανίων κ. Γιώργο Πισσαδάκη, τον Πρόεδρο της Φ.Ε.Κ. κ. Βασίλη Χριστοδουλάκη. Στην εκδήλωση παραβρέθηκαν και χαιρέτησαν ο συγγραφέας μας Υφυπουργός Οικονομικών κ. Νίκος Χριστοδουλάκης, ο συγγραφέας μας βουλευτής Χανίων κ. Σήφης Μιχελογιάννης, ο Υφυπουργός Εθνικής Αμυνας Δ. Αποστολάκης ο βουλευτής Χανίων Μ. Σκουλάκης, και ο τ. βουλευτής Χανίων Γ. Πρασιανάκης. Η εκδήλωση έκλεισε από τον Πρόεδρο του Ιδρύματος "Αγία Σοφία" Ειρηναίο Γαλανάκη.

ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΤΣ' ΑΣΙΓΩΝΙΩΤΙΚΗΣ ΡΙΖΑΣ

Ο λεράς απού τσ' Αρμένους

Επλησίαζε το τέλος της τυροκομικής περιόδου. Ο καιρός πήγαινε καλά - είχε όψιμες βροχές - και οι βούβες - αποθήκες - των ασπιγωνιώτικων μιτάτων ήταν γεμάτες τυριά. Είχαν τελειώσει τη βάρδιά τους οι τρεις ματρατζήδες (βοηθοί τυροκόμου) του μιτάτου. Ο Μιχάλης στο "Βρούλινο", ο Γιώργης στει "Χοιροκοιμητές" και ο Αντρέας στον "Κουδουνά". Λόγω ηλικίας (ήταν όλοι εκεί γύρω στα 15), αντάμωσαν μετά την εργασία και τα λέγανε.

Εκείνη τη μέρα είχαν τελειώσει την βάρδιά τους πιο νωρίς. Είχαν πλύνει το λαβέτζι (το μεγάλο λέβητα για το γάλα). Είχαν κουβαλήσει νερό από τη στέρνα και ξύλα για να βράσουν το γάλα την επόμενη μέρα. Πήραν και την έγκριση του τυροκόμου για τη σύντομη απουσία.

- Παπαγιώργη εμείς ετελειώσαμε τσ' εμπασάδες του μιτάτου, μόνο θα πάμενε επά πλια πάνω στη βορεινάδα να βορολοήσουμεν οθε ντα κάτω μέρη.

- Αμέτε - συμφώνησε και ο γενικός προϊστάμενος του μιτάτου στο "Βρούλινο". Μόνο μην μπάτε αλάργο γιατί μπορεί να σάσε χρειασιάτο.

- Οϊ, οι, επά πλια πάνω θα πάμενε, απάντησε ο Μιχάλης.

Έτσι ο Γιώργης, ο Μιχάλης και ο Ανδρέας πήραν την ανηφόρα και σε λίγο βρέθηκαν να κάθονται σε ένα χοντράδι (μεγάλη ριζιά πέτρα) και να παρατηρούν τα χωριά του Αποκόρωνα. Είχε για τα καλά μπει ο Μάιος και ο ήλιος είχε αρχίσει να κάει. Αυτοί, όμως, κάθονταν και κουβέδιαζαν προστατευμένοι κάτω από τη σκιά ενός πελώριου ασφένδαμου.

- Κατέεις πως λένε τα χωριά επά 'σια κάτω, Γιώργη, εσύ απούσαι κοσμογυρισμένος; Ρωτούσε ο Ανδρέας τον Γιώργη, γιατί ήξερε πως αυτός είχε πάει και λίγο πάρα πέρα... Τα περισσότερα κοπέλια εκείνης της εποχής είχαν πάει μέχρι την πόλη (Αργυρούπολη) ή το πολύ και μέχρι την Πισκοπή.

- Ναι μρε, ετούτα τα χωριά - και έδειξε με το χέρι - είναι τα Κουρνοπατήματα. Πλια πέρα δεν ντα κατέω...

- Και οθε μου πέφτουμεν οι Αρμένιοι απού μας έλεγενε ο Παπαγιώργης για τον λερά;

- Δε γατέω, μα οθενεκεία ίσια κάτω θα 'ναι!

- Και ίντα σας έλεγενε ο Παπαγιώργης, ρώτησε ο Γιώργης.

- Ελεγέ μας πως εκεία είναι ένας λεράς απού σιάζει λέρια και είναι λέει τα καλύτερα του κόσμου! Μουδέ τα Βρωπαϊκά δεν είναι καλλιά ντωνε.

- Αυτός, λέει, επήγε ξαργουτού τσ' Αρμένους να πά-

ρει δέκα λέρια και τα 'βάλενε των οζώ ντου και είναι ένα καμάρι να τα ακούεις. Τα πλια οζά ντου είναι τσαφαρωμένα με τα λέρια του Χαραλάμπη απού τσ' Αρμένους. Τα νεαρά βοσκαρούδια έτρεφαν μεγάλη εκτίμηση για τη γνώμη του Γιώργη του Γύπαρη του Παπαγιώργη, που βέβαια δεν είχε καμιά σχέση με την εκκλησία και το παπαδούκι, απλά κληρονόμησε από τον πατέρα του το παρατσούκλι, τον Παπά - Γιώργη, και έτσι τον έβρισκες όπως και τους υπόλοιπους Ασιγωνιώτες. Ο Παπαγιώργης, λοιπόν, ήταν ένας από τους "Ροδαράδες" βοσκούς και τα τρία Ασιγωνιώτικα είχαν απεριόριστη εμπιστοσύνη στη γνώμη του, για τον λερά απού τσ' Αρμένους.

Αφού συμφώνησαν λοιπόν, την επόμενη ημέρα να πάνε τσ' Αρμένους να αγοράσουν ένα λέρη ο καθένας, συνέχισαν την κουβέντα, βλέποντας από εκεί πάνω τα χωριά στα κάτω μέρη.

- Μα ούλα τούτανά τα χωριά στα κάτω μέρη δε ν' έχουνε Μαδάρα μουδέ οζά. Και πώς ζούνε οι γι' ανθρώποι χωρίς οζά!

- Έχουμεν μπρε μπουνταλά χωράφια χωρίς πέτρες και τα σκάφτουμε ολημερνίε! και συμπλήρωσε:

- Νάχε ν' έχουμεν κι εμείς ετσά χωράφια ίντα τα θέλαμεν τα οζά!

- Οϊ - συνέχισε ο Μιχάλης - καλλιά 'χω 'γω επά πάνω και να ζυγώνω οζά, παρά στα κάτω μέρη και να σκάφτω χωράφια ούλη μέρα. Ο Ανδρέας, όμως, είχε κι άλλα επιχειρήματα:

- Νάχε ν' είναι επά καλλιά, δε θα πιάνανε οι Τούρκοι τα κάτω μέρη, μόνο 'θελα πιάσουνε τσι Μαδάρες!

Οι παλιοί μας ελέγανε πως επά δεν ήρθανε καθόλου. Κιανέναν Τούρκο δεν έκαμεν κατοικηριό το χωριό μας!... Την άλλη μέρα οι νεαροί ήρθαν στη Μαδάρα ντυμένοι άσπρα. Φορούσαν και οι τρεις τις σχολινές γκιλότες, τα υποδήματα, μαύρο ποκάμισο και στο κεφάλι τους είχαν δέσει λεβέντικα το μαύρο κεφαλομάντηλο με τα κρούσια να κατεβαίνουν σχεδόν μέχρι τα μάτια τους.

- Μωρέ, πώς ήρθετε μωρέ ετσά!... Ίντα θαρρείτε πως έχουμεν πανηγύρι επά! Τους υποδέχτηκαν οι τυροκόμοι με τους γκαλονόμους.

- Οϊ, εμείς θα πάμεν οτι να απαναζέσεις τσ' Αρμένους να πάρομεν λέρια.

- Και παράδες μωρέ, πού θα βρείτε παράδες να τα αγοράσετε!

- Θα κρατούμεν ένα τυρί ο καθένας!

Βρήκαν αμέσως τη λύση τα βοσκαρούδια. Για τους δυο, τον Ανδρέα και τον Μιχάλη, οι τυροκόμοι τους δεν έφεραν καμιά αντίρρηση. Όμως, ο Γιώργης συνάντησε κάποια δυσκολία από τον τυροκόμο του στει Χοιροκοιμητές.

- Αγίνωτο είναι μωρέ ακόμη, αγίνωτο είναι το τυρί. Προσπαθούσε να τον αποτρέψει ο Μεγαλογιώργης! Όμως αυτός επέμενε και τελικώς πήρε το τυρί. Εδώ θ' αφήσω

τον Αντρέα να μας διηγηθεί την ιστορία:

"Εκεία απού κάθουμμεστανε, είπαμεν να πάμεν να πάρομεν ένα τυρί και να πάμεν στ' Αρμένους στο λερά να πάρομεν ένα λέρη ο καθένας. Απής επεράσαμεν τα Κουρνοπατήματα εστάσαμεν στη Γεωργιούπολη και πιάσαμεν την άσφαλο. Εκεί μάσε είδανε οι χωροφυλάκοι και μάσε συλλάβανε, γιατί μάσε περάσανε για αντάρτες. Απής τον είπαμεν ποιοί ήμαστανε και πού πάμεν μάσε αφήκανε. Μάλιστα μας βρήκανε και αυτοκίνητο να μάσε πάει στ' Αρμένους. Μόλις μας αντίκρισε ο λεράς ο Χαραλάμπης, άρχισε την ανάκριση:

- Κι απού πού 'στε μωρέ; Σφακισοί 'στε;

- Οϊ, οι δεν είμαστανε Σφακισοί! Ασιγωνιώτες είμαστανε! Και συμπλήρωσαν:

- Εφέραμεν σου τρία τυριά να μάσε δόσεις τρία λέρια.

- Οϊ, οι, δικούνε τα δυο τυριά για τα τρία λέρια, πάρετε οπίσω το ένα!

Δεν ήθελε ο Χαραλάμπης να εκμεταλλευτεί τα βοσκαρούδια. Εδώ φάνηκε η εντιμότητα που πάντα τον διέκρινε στις συναλλαγές του.

- Πάρετε μωρέ το ένα τυρί και πουλήσετέ το. Πούλησαν το ένα τυρί, πήραν λέρια και χρήματα και επέστρεψαν στην

Ασιγωνιά. Αμέσως πήγαν στο Γιάννη τον τζαγκάρι για να τους ράψει κουδούνες (δερμάτινη ζώνη που συγκρατεί το λέρη στο λαϊμό του ζώου)". Μετά από λίγες μέρες, οι τρεις τους κάθονταν στο γνωστό μέρος. Λίγο παρακάτω έβοσκαν τα έργαλα του Μιχάλη και μαζί τους και ένας μεσοκρηγιός. Φορούσε το ολοκαίνουργιο κρηγιαρικό και με περηφάνια το κατακτούσε, δημιουργώντας ένα όμορφο ηχητικό συνταίριασμα με τα υπόλοιπα οζά που ήταν με μαστοριά τσαφαρωμένα.

ΣΗΦΗΣ ΙΩΑΝ. ΠΕΤΡΑΚΗΣ

Υ.Γ. Από τα τρία βοσκαρούδια της δεκαετίας του '50, ο Μιχάλης έπιασε την παραλία, ο Γιώργης τα Ρεθεμινιώτικα. Και οι δυο τους εγκατέλειψαν τη Μαδάρα. Ο μόνος που έμεινε πιστός της είναι ο Αντρέας. Μάλιστα, άκουσα πως σε αντίθεση με τσ' άλλους βοσκούς, εφέτος αναζένει (τυροκομά) ο ίδιος το γάλα του με τον παράχα παραδοσιακό ασπιγωνιώτικο τρόπο!

Το παραπάνω κείμενο δημοσιεύθηκε στα «Χανιώτικα Νέα», 9-7-1999. Ο συγγραφέας είχε την καλοσύνη να το στείλει για δημοσίευση και στην εφημερίδα μας. Τον ευχαριστούμε.

Ένα λέρη, ειδικά αν είναι και δια «χειρός Χαραλάμπη» απού τσ' Αρμένους, ίσως να αξίζει περισσότερο και απού το ζώο που το φορά.

Η Αρμενιανή κουζίνα

ARMENIANA ΓΛΥΚΑ

(και τη γλύκα τους να 'χετε, αναγνώστες μας)

Καρυδάτα

Τα υλικά

1 κιλό καρύδι ψίγα, αλεσμένο
600 γραμμάρια ζάχαρη
200 γραμμάρια σουσάμι
Μια κουταλιά του γλυκού κανέλλα τριμμένη
Μισή κουταλιά του γλυκού γαρύφαλλο τριμμένο
Κονιάκ

Η εκτέλεση

Ανακατεύουμε τα υλικά και τα ζυμώνουμε βρέχοντας τα με κονιάκ. Τα πλάθουμε μετά, δίνοντάς τους ό,τι σχήμα προτιμούμε. Κατά το πλάσιμο απλώνουμε στα χέρια μας αλεσμένο καρύδι για να μην κολλά στα δάχτυλά μας η ζύμη.

Πριν τοποθετήσουμε τα γλυκά για ψήσιμο στο ταψί,

απλώνουμε σ' αυτό αλουμινόχαρτο ή χαρτί φούρνου, το οποίο λαδώνουμε λίγο.

Τα ψήνουμε σε μέτριο φούρνο, μέχρι ν' αρχίσουν να ροδίζουν.

Καρυδόπιτα

Τα υλικά

1 πακέτο βιτάμ των 250 γραμμαρίων
1 νεροπότηρο ζάχαρη
3-4 νεροπότηρα καρυδοψίγα αλεσμένη (ανάμεσα της λίγη να είναι χοντροκομμένη).
1 νεροπότηρο γάλα φρέσκο
1 1/2 ποτήρι αλεύρι (για όλες τις χρήσεις)
5 αυγά
1 φακελάκι μπέικεν-πάουντερ
1/2 κουταλάκι του γλυκού γαρύφαλλο τριμμένο
1 κουταλάκι του γλυκού κανέλλα τριμμένη

Για το σιρόπι

2 νεροπότηρα ζάχαρη
3 νεροπότηρα νερό
1 φλούδα μεγάλη κανέλα

1/2 κρασοπότηρο κονιάκ

Η εκτέλεση

Σπάμε τα αυγά και χωρίζουμε τους κρόκους από τα ασπράδια. Τα ασπράδια τα κτυπάμε μαρέγκα. Τους κρόκους τους κτυπάμε με τη ζάχαρη μέχρι να ασπρίσουν. Ανακατεύουμε όλα τα στεγνά υλικά. Προσθέτουμε στο κτυπημένο μείγμα των κρόκων με τη ζάχαρη λίγη μαρέγκα και λίγο μείγμα με το καρύδι. Όλα αυτά τα ανακατεύουμε με μια ξύλινη κουτάλα, απαλά. Συνεχίζουμε αυτή την ανάμιξη μέχρι να τελειώσουν τα υλικά. Βουτυρώνουμε κατόπι καλά ένα ταψί στρογγυλό νόμμερο 34, και ρίχνουμε μέσα στο μείγμα. Βάζουμε το ταψί στο φούρνο με μέτρια θερμοκρασία, όπου το αφήνουμε για τρία τέταρτα. Αναμειγνύουμε τα υλικά του σιροπιού και τα βράζουμε για έξι έως επτά λεπτά, και, όταν κρυώσει η καρυδόπιτα, την περιχύνουμε με ζεστό σιρόπι.

A. Μπ.

Χριστούγεννα με τη γιαγιά

Οι πιο χαρούμενες μέρες του χειμώνα για μικρούς και μεγάλους είναι αναμφισβήτητα οι γιορτές των Χριστουγέννων και της Πρωτοχρονιάς.

Τα παιδιά μαγεύουν οι κατανυκτικές ψαλμωδίες, τα όμορφα καινούργια ρούχα, το πλούσιο τραπέζι από φαγητά και γλυκά με όλη την οικογένεια συγκεντρωμένη γύρω του, τα παιχνίδια, τα δώρα. Και οι μεγαλύτεροι σίγουρα τα ζουν όλα αυτά. Παράλληλα όμως χιλίες δυο αναμνήσεις από τα παλιά Χριστούγεννα, ίσως πιο φωχικά αλλά το ίδιο μαγεμένα, κατακλύζουν το νου και την ψυχή τους.

Θυμάμαι, πριν πενήντα τόσα χρόνια, τη χαρά μας όταν μας είπαν πως στις γιορτές θα ήταν μαζί μας και η γιαγιά. Στην αρχή παραξενευτήκαμε. Η γιαγιά έχασε νωρίς το σύντροφό της. Μάζεψε τότε το κουράγιο της, ανασκουμπώθηκε και, σβέλτη όπως ήταν, κατάφερε να μεγαλώσει και να παντρέψει τα έξι παιδιά της τρία αγόρια και τρία κορίτσια. Εκείνη θα έμενε, όπως συνηθίζονταν, στο μεγάλο δίπατο σπίτι, που είχε αναστήσει την οικογένειά της, μαζί με τον πρωτότοκο γιο της. Όμως ο γιος σκοτώθηκε την εποχή της Γερμανικής κατοχής και η νύφη αργότερα έπεσε από μια ελιά και αδικολόγησε και αυτή. Και τα δύο εγγόνια βρέθηκαν μακριά. Το μεγάλο σπίτι, άδειο από ανθρώπινη παρουσία, το κυριέψε θανατερή παγωνιά και το στοιχείωσε η θλίψη. Και η γιαγιά, για να μη μαστιγώνουν το λιγνό κορμί της οι αναμνήσεις, κλειδωσε τον πόνο στην καρδιά της και διάλεξε το μικρό δωματάκι της αυλής για κονάκι της, τη γωνιά της όπως έλεγε. Εκτός από την παρασιά που μαγείρευε με ζύλα και ζεσταίνονταν το χειμώνα, είχε ένα συμπαθητικό καλοστρωμένο πεζουλάκι, που χαρόσουν να κάθεται, ένα σιδερένιο κρεβάτι και ένα μικρό ξύλινο τραπέζι με δυο καρέκλες. Στον τοίχο βρισκόταν η θέση για το λαήνη, γεμάτο πάντα από ο δροσερό νερό της στέρ-

νας. Καθημερινοί σύντροφοί της μια γατούλα και δυο-τρεις κότες στην άκρη της αυλής. Αν μιλούσαν θα έλεγαν το μοναδικό τους παράπονο από τη γιαγιά κάθε μέρα από το φαγητό τους έβαζε ψηλά στον τρόχαλο ένα μεγάλο κομμάτι ψωμί. Προοριζόταν για τα αγριοπούλια. "Πλάσματα του Θεού είναι κι εφτά. Είναι αμαρτία να 'μαστε χορτάτοι μόνο οι απατοί μας".

Κι, όταν, ενώ έφερνε στο στόμα της το φαγητό, έπεσε κάτω λίγο, σταμάτησε αμέσως έκαμε το σταυρό της, κοιτάζοντας τα εικονίσματα, και σιγοψιθύρισε: "Θε μου, μην τ' απολείψεις από τον κόσμο". Παρατηρώντας την απορριμένη ματιά μου, συνέχισε. "Την ώρα παιδάκι μου που πέφτει κάτι τις χήμες, όντε πάεις να το φάεις, υπάρχει ποθές κιανείς πεινασμένος που το λιγουρέβεται κι αναστενάξει, άχι να 'χα μια μπουκιά. Κι επειδή είναι αμαρτία σου πέφτει από το στόμα".

Σπάνια εγκατέλειπε τη γωνιά της με τη δικαιοσύνη: "Είναι παιδάκι μου κι γι όρβες και ο κάτης. Να μην φοφήσουνε ατάιστα και απότγια. Και μη μου κανοναρχάτε είναι τα θέλω να ζωντανά. Γιατί να το κατέτε: Οι πολλοί θέλουνε πολλά κι ο μοναχός απ' ούλα. Και τα έχην παιδιά μου ανιμένουνε από τον άνθρωπο, όπως κι εφτός ανιμένει από το Θεό".

Ντυμένη στα μαύρα που έλαμπαν από καθαριότητα, με βαθιές τσέπες στη φούστα, γεμάτες καλούδια (σύκα, σταφίδες, καρύδια) για κάθε παιδί που συναντούσε, σου έκανε εντύπωση με το σπητό λεπτό κορμί της, τα λαμπερά μαύρα μάτια της και τις χοντρές πλευροζούδες που έφταναν μέχρι τη μέση της. Είχε τόση γλύκα και τόση καλοσύνη η πονεμένη καρδιά της και μια πραγματική σοφία, αξιοθαύμαστη στην απλότητά της, που με γέμιζαν χαρά όταν ήμουν κοντά της.

Αφού λοιπόν τα κατάφερε η μάνα και την έπεισε να 'ρθει στο σπίτι για τις γιορτές, ήμουν σίγουρη πως θα ήταν ξεχωριστές. Και ήταν πράγματι. Βρισκόμουν

όσο πιο πολύ μπορούσα δίπλα της. Ήθελα να της μιλώ να τη ρωτώ για χίλια δύο. Να πω πολύ μου άρεσε να την ακούω. Να μη χάσω λέξη απ' όσα έλεγε. Κοντά στα άλλα θυμάμαι, όπως ετοιμάζαμε το μεσημεριανό τραπέζι και οι πιο πολλοί είχαν κάτσει γύρω, η αδερφή μου έκλεισε την πόρτα μια και το κρύο έξω ήταν τσουχερό. Η γιαγιά τότε ανήσυχη, "να 'χεις την ευχή μου παιδάκι μου άνοιξε την πόρτα. Μην κλείνεις όζω το Χριστό", είπε. Μπορεί να 'ρθει ο Χριστός, ρώτησα παραξενεμένη: "Διακονιάρης γη περατάρης παιδάκι μου, όποιος λάχει, πρέπει να κάτσει να ζεσταθεί και να φάει μαζί μας. Κι είναι το ίδιο σα να 'ρθε ο ίδιος ο Χριστός. Ανέ βρει την πόρτα του σπιτιού μας κλειστή θα γκάψει ντελόγου γι' αλλού. Κι η αφεντιά μας δε θα αξιωθεί τη χάρη ντου".

Άραγε τα φετινά Χριστούγεννα πόσες πόρτες θα βρει ο Χριστός ανοιχτές; Συνήθως τριπλοκλειδώνουμε τα ζεστά σπίτια μας, κοιτάζουμε καχύποπτα το διπλανό μας και νοιαζόμαστε για τις δικές μας, υλικές κυρίως, ανάγκες που κάθε μέρα πολλαπλασιάζονται. Και η γιαγιά μου που πάντα σο σπύτι των οχτώ νοματαίων, όποιος ζητιάνος ή στρατολάτης τύχαινε να περάσει, υπήρχε χώρος να ξεποστάσει, να ζεστάνει το κορμί και την καρδιά του και να φύγει χορτάτος (αφθονούσαν ολοχρονιές σ' αυτό ψωμί, τυρί, ελιές και κρασί), τι θα 'λεγε σήμερα για τους λογής πονεμένους και κατατρεγμένους; Αυτή που νοιάζονταν ακόμη και για τα πετεινά του ουρανού, τι θα μας έλεγε για τους σεισμόπληκτους, τους άρρωστους και για τους πεινασμένους που δεν έχουν τη δύναμη ούτε να χτυπήσουν την κλειδαμπαρωμένη πόρτα μας; Θαρρώ δε θέλει και πολλή σκέψη. Αν κάποιος καλός άγγελος την έφερνε τα φετινά Χριστούγεννα, έστω και για μια στιγμή κοντά μας, θα μας κοιτάζε με αγάπη και θα μας έλεγε με την ψυχή της: "Να 'χετε την ευχή μου. Σφεντουρήξετε τα μάνταλα και ανοίξετε την πόρτα τση καρδιάς και του σπιθιού σας".

Μαίρη Πριτάκη-Κουντάνη

ΟΙ ΑΡΜΕΝΟΙ

των γραμμάτων και των συγγραμμάτων

“ΠΟΥΛΙΑ ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΒΗΚΑΝ”

ανθολόγιο από το ποιητικό έργο της Νέλλης Παπαγιαννάκη

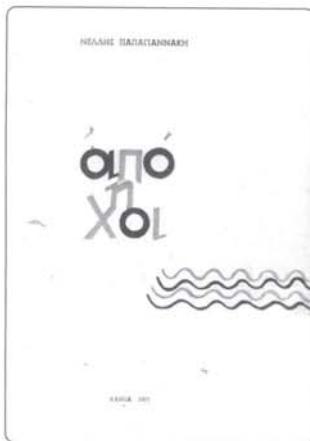
(Σύλλογος “Απόηχοι” (1971) και “Στιγμές” (1975))

“Και να μετρό και να 'ναι [δώδεκα]
χρόνια μεσ' τη γη”

Με τον στίχον αυτόν, από τον αγαπημένο σου “Τάκη Πλούμα” του Μαλακάση, σε φέρνομε στη μνήμη μας, Νέλλη, και σ' ευχαριστούμε πάντα, γιατί πλούτισες την πνευματική περιουσία του χωριού μας με τα δωρήματα της τέχνης σου, που δείγμα τους δημοσιεύομε σ' ετούτο τ' αρμενιανό μας φυλλάρακι, την “Ελευθερόπολη” μας, η έκδοσή του οποίου ήταν πραγματοποίηση και δικιάς σου προσμονής

Το ξομπλιαστό παραμύθι

Δουλενταρού μου Μαριγώ
κι Αννούλα μου Κερά μου,
αγράμματες δασκάλες μου,
αρχοντικά οδεύετε
για πάντα στην καρδιά μου.
Ω, πόσα μου κεντήσατε
ξομπλίας στο παραμύθι
που το 'φανε η υπομονή
και το 'δεσε η αγάπη.
Μα τώρα που 'γινε σοφή
στην τραγική μου γνώση,
ω πέστε μου αφέντρες μου
ο ίσκιος ποιας υπομονής
και ποιο μαγνάδι αγάπης
δύναται πλιο ν' απλώσει
σ' ό,τι με σώζει και με ζή;

Ξεφάντομα

Χαρά μου μιας βραδιάς στο καρναβάλι,
που γέμισες λουλούδια την ποδιά μου,
μεθυστικά πουλιά στην αγκαλιά μου
και λάμψη μες στα μάτια μου περίσσια,
μου χάρισες ανέμελε. Αλήθεια,
σαν έσβησαν τα φώτα μας στη σάλα
κι απόμειναν να φέγγουν στ' ακρογιάλι,
τα πυροφάνια και πιο πάνω τ' άστρα,
σαν έβγαλα τη μάσκα από τα μάτια,
σαν έσβησα τις πούλιες στα μαλλιά μου,
έβγαλα και τη μάσκα απ' την καρδιά μου.

Πεντασύλλαβα

Πουλί μου αστέρι
και χελιδόνι,
μικρό λουλούδι,
πρωταρμενίζεις
μικρή βαρκούλα
μ' άσπρα πανιά.
Ξύπνησες πάλι
το παραμύθι
και το τραγούδι
και τιτίβισαν
τα περιστέρια
στη γειτονιά.

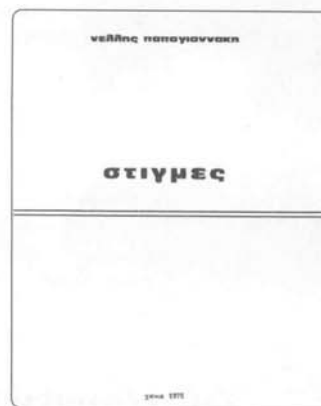
Έλα ψυχή μου
να με χορτάσεις
στα χαμογέλια.
Κουκί ρεβίθι
το παραμύθι
θα σου το πω.
Γέμισες πάλι
τ' άδειο μας σπίτι
φωνές και γέλια.
Να 'ναι για σένα
ή μη για μένα
που σ' αγαπώ;

Πουλί μου αστέρι
και πρωτολάλη
τη καρδερίνα
πάρε στο χέρι
όση απομένει
αναμελιά
κι έλα να μάθεις
σωρούς τ' αστέρια
ποδιές τα κρίνα
να μου γιομίσεις
δροσιά τα χέρια,
φως την καρδιά.

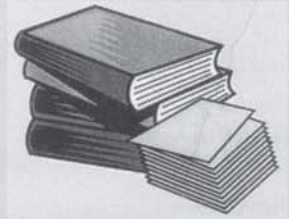
Επεισόδιο

Μια πεταλούδα σπαρτάρησε
και μέθυσε
στο χρώμα και στ' αρώματα.
Μα δεν την πρόφτασε
η δεύτερη αυγή.
Θα ξαναγεννηθεί
σ' άλλο λουλούδι.

X.M.

Γύρνα αδελφέ ταξιδευτή
[αποσπάσματα]

Γύρνα αδελφέ,
Ταξιδευτή,
Η Μάνα είναι
τώρα ψηλά
ακουμπισμένη.
Να το ξοκλήσι...
Ένα κερι
-παραγγελιά-
από σένα, λέω,
θα περιμένει.
Μ' άσπρο μαντήλι
στο λαιμό
θα σε δεχτώ
να μη με δεις
πικροντυμένη.
Γύρνα αδελφέ
Ταξιδευτή,
Πικρή η χαρά μου
να σε δω
[.....]
Μη χύνεις δάκρυ
είν' αρμυρό
το κύμα...
[.....]
Σύρε στο καλό...
Να 'ναι τα πανιά,
της Καλής Μοίρας σου,
ανοιγμένα,
σ' όποιο γιαλό [....]

Βιβλία που λάβαμε

Πολλά και διαλεχτά είναι τα βιβλία που λάβαμε τελευταία:

Μνήμες Αγώνων. Αναμνήσεις Γεωργίου Νικ. Πρασιανάκη και Νικολάου Γεωργ. Πρασιανάκη. Από τους αγώνες στην Κρήτη και τη Μικρά Ασία. Πρόλογος-Εισαγωγή Γ.Ν. Πρασιανάκη δικηγόρου-πρώην βουλευτή. Χανιά 1996

Στοιχεία οικογενειών Κουντουριδάκη ή Παπαδάκη και Βορεινάκη εκ Γαββαλοχωριού Αποκορώνου. Υπό ιερέως Εμμ. Βορεινάκη. Χανιά 1999

Κανάκη Ι. Γερονυμάκη, Λαογραφικό σφαικινό λεξιλόγιο ερμηνευτικό, συμπληρωμένο με σκίτσα. Χανιά 1999

Κανάκη Ι. Γερονυμάκη Παραβολικά ποιήματα Χανιά 1997

Κανάκη Ι. Γερονυμάκη Περιπελοκάδια Έμμετρο μυθιστόρημα Χανιά 1995

Παντελή Παντελάκη, δασκάλου. Αθιβολές παλιού καιρού. Κρητική ηθογραφία-λαογραφία. Χανιά 1999

Γιάννη Κ. Λεντάρη, Ιατρική και γιατροί των Χανίων. Τόμος Α' - Αποκόρωνας. Χανιά 1999

Νικολάου Ανδρ. Μαρκάκη, Ιστορίες και κουβέντες του χωριού

Σύλλογος Ορθιανών της Αθήνας “ΟΡΘΕΣ Μυλοποτάμου” Κάτοικιο Ιστορία Λαογραφία Αθήνα 1998

Ευχαριστούμε τους φίλους συγγραφείς που μας τιμούν με την αποστολή των βιβλίων τους.

Ψυχή της Κρήτης

Ψυχή της Κρήτης
σ' αφουγκράστηκα μιαν αυγή
στα ριζά του Ψηλορείτη.
Σε βίγλισα.
στ' ακράνχα του βουνού,
σε γεύτηκα
στο σπιτικό
της χωριανής αρχόντισσας.
Ψυχή της Κρήτης σ' άκουσα
στον αρσενικό λόγο σου,
που απόμεινε
τραγούδι στον αέρα
και σ' αναντράνησα
ώρα σπερνού,
στ' Αρκάδι.

λιτισμό μας.

ΟΙ ΑΡΜΕΝΟΙ

των γραμμάτων και των συγγραμμάτων

Το νέο βιβλίο της Σμαράγδας Μανταδάκη “Η μυστική βιβλιοθήκη της Αλεξάνδρειας”

Ανεξάντλητη είναι η συγγραφική φλέβα και η πένα των νέων παιδιών του χωριού μας, των νέων μάλιστα παιδιών του, γεγονός χαρμόσυνο, όχι μόνο για το πολιτισμικό παρόν αλλά και για το πολιτισμικό μέλλον του χωριού που πάντα του πρωτοστατούσε στα Γράμματα και στα συγγράμματα. Μια νέα πνευματική φρουρά, προικισμένη με συγγραφικό ταλέντο κι εκπαιδευμένη σ' ελληνικά και ξένα πανεπιστήμια, καταθέτει τη δικιά της εισφορά στον πο-

Γράφαμε σε προηγούμενα φύλλα της “Ελευθερόπολης” για πρόσφατα βιβλία του Νίκου Χριστοδουλάκη και του Λεονίδα Καλλιβρετάκη, τα οποία πετάνε τώρα σαν τ' αποδημητικά πουλιά στους διεθνείς πνευματικούς ορίζοντες, όπου αποσπών θαυμαστές κριτικές.

Ο λόγος σήμερα για τη Σμαράγδα Μανταδάκη, κόρη της Κούλας Μανταδάκη και του Παναγιώτη Παπαδοπούλου.

Γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη το 1969. Σπούδασε παιδαγωγικά και έκανε μεταπτυχιακές σπουδές στην Αμερική στο New York University, απ' όπου και πήρε μάστερ στην πολιτισμολογία της Γλώσσας. Το 1998 ανακηρύχθηκε διδάκτωρ του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Διδάσκει στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων Διδακτική Γλώσσας.

Βιβλία της έχουν εκδώσει οι εκδοτικοί οίκοι Δόμος Καστανιώτης, Gutenberg, Αρμός και Αρχέτυπο, ενώ άρθρα της δημοσιεύονται στον καθημερινό και περιοδικό τύπο της Θεσσαλονίκης.

Το βιβλίο της Σμαράγδας Μανταδάκη το οποίο παρουσιάζουμε σήμερα έχει επαινεθεί και παρουσιαστεί από τις φιλολογικές σελίδες εφημερίδων Αθηνών και Θεσσαλονίκης.

Από την γνωστή εφημερίδα της Θεσσαλονίκης “Αγγελιοφόρος” αναδημοσιεύουμε πιο κάτω συνέντευξη της συγγραφέως μας στην Φωτεινή Μπαλογιάννη.

X.M.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ ΜΕ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΦΑΝΤΑΣΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΥΘΡΥΛΗΤΗ ΠΟΛΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑΣ

Η μυστηριώδης γοητεία της Αλεξάνδρειας

Στο μυστηριώδες και γοητευτικό παρελθόν της Αλεξάνδρειας “Ξεναγί” τους αναγνώστες το βιβλίο της Σμαράγδας Μανταδάκη “Η Μυστική Βιβλιοθήκη της Αλεξάνδρειας”, που κυκλοφόρησε πρόσφατα από τις εκδόσεις “Αρχέτυπο”.

Πρόκειται για ιστορικό μυθιστόρημα, που εμπεριέχει στοιχεία επιστημονικής φαντασίας. Μια υπόγεια μυστική πόλη κάτω από την Αλεξάνδρεια φιλοξενεί την οικουμενική γνώση. Καθώς ο Χριστιανισμός επικρατεί, οι διχόνοιες των κατοίκων μετατρέπουν την πόλη σε πεδίο μάχης. Η Υπατία, ηρωίδα του βιβλίου, πέφτει θύμα των οπαδών του επισκόπου Κυρίλλου, οι αρχαίοι ναοί πυρπολούνται, οι βιβλιοθήκες λεηλατούνται.

Το ελληνικό πνεύμα

Την κρίσιμη στιγμή ο φιλόσοφος Πλωτίνος με τους μαθητές του αναλαμβάνει να διασώσει το ελληνικό πνεύμα.

Σημαντικό ρόλο στο έργο τους θα διαδραματίσει μια μυστηριώδης κατασκευή με γρανάζια δημιουργήματα του Ήρωνα. Η Σμαράγδα Μανταδάκη είναι διδάκτωρ του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του ΑΠΘ και του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Μέχρι σήμερα έχει εκδώσει μεταξύ άλλων τα ακόλουθα βιβλία: “Όνειρα του Προφήτη” (“Δόμος” 1995), “Το παραμύθι της

Ασπροπαλουτσίνας” (“Καστανιώτης”, 1996) και “Το δημιουργικό γράψιμο στην ολική θεώρηση της γλώσσας”. (“Gutenberg” 1999).

-Γιατί ασχοληθήκατε με τη συγκεκριμένη εποχή;

“Αυτή η εποχή με “τράβηξε”, γιατί τότε έζησαν οι τελευταίοι νεοπλατωνικοί φιλόσοφοι. Στον καιρό της αιωνιότητας οι άνθρωποι δεν ήταν ούτε θνητοί ούτε αθάνατοι. Αποτελούσαν συμμιγείς εκφάνσεις της αρμονίας του Ενός. Όταν ήρθε στη ζωή τους ο χρόνος, έπρεπε να διαλέξουν που ανήκουν. Κάποιοι όμως αντιστάθηκαν στη νέα κατάσταση πραγμάτων προτιμώντας να παραμείνουν στη αρμονία του Ενός.

Τελευταίος από τη γενιά αυτή φημολογείται πως ήταν ο Πλωτίνος, αυτοί οι “ενοικιαστές του χρόνου” ονομάστηκαν “Ναέτες” ή “Χρονοναέτες” και εξορίστηκαν από τη Γη.

Μετενσάρκωση

-Ποιες ιστορίες παρουσιάζουν μεγαλύτερο ενδιαφέ-

ρον, αυτές που γεννεί η φαντασία ή οι αληθινές;

“Οτιδήποτε πραγματικό ή φανταστικό έχει συλληφθεί πρωτίστως στη φαντασία μας. Το βιβλίο είναι γραμμένο σε πρώτο πρόσωπο, υπάρχει δηλαδή αφήγηση. Η ηρωίδα καταδύεται στη θάλασσα, ξεφεύγει από το χρόνο και μετενσαρκώνεται στο σώμα του Πορφύριου, ο οποίος μεινται από τον Πλωτίνιο στα μυστικά της βιβλιοθήκης της Αλεξάνδρειας. Μαζί με τους μηχανικούς Ήρωνα και Κτησίβιο βάζουν σε λειτουργία τη μηχανή του χρόνου και διασώζουν για πάντα όλους τους ήρωες των βιβλίων, τους συγγραφείς που υπήρξαν, υπάρχουν και θα υπάρχουν”.

Σμαράγδα Μανταδάκη

Φωτεινή Μπαλογιάννη

☞ συνέχεια από τη σελίδα 1

πως σου κατεβάσανε τον ουρανό με τ' άστρα και τον αστερισμό, που με τα χέρια τώνε κεντήσανε και στόνε δωρήσανε να τονε χαρεί η ψυχή σου.

Κι η άλλη στόλιση του σπιτιού, και του κορμιού τους, η στόλιση! Οι φορεσιές, οι πατανιές, τα στόρια, τα στρωσίματα του κρεβατιού, π' αυτά, όχι μόνο τον ουρανό, παρά και τον κάμπο τον αρμενιανό, Μάη μήνα, τότε ξεσηκώσανε, λείες, μ' ούλα του τα πλουμιά και τα πουλιά, που θαρείς πως θα βάλουν ομπρός να σου μιλούν και να σου κελαιδούν τσι χάρες, τσι χαρές και τσ' ομορφιές του κόσμου!

Κι αν είσαι καλεσμένος τ' αντρώγουν για δείπνο, και το 'χει η τύχη σου να 'ναι νύχτα καλοκαιρινή και με φεγ-

γάρι που τη νύχτα μέρα κάνει, να 'χουνε μάλιστα βγαρμένο το τραπέζι σε πρμά' αυλιδάκι, δόμα γή νταρατσάκι, και να σε κυκλώνουν οι μρωδιές του δειλινού, του γασσεμιού, του διατσέντου, τση βιόλας και του κρίνου, και να γεύεσαι πεπόνι από το σώχωρο του Λαμπαθέ κομμένο, σύκο μελωμένο του Χαιρετοβασίλη τση συκιάς, απίδι από τσι Γαλανές απ' του Ζαχάρη τσ' απιδιές, και σταφίλι ροζακι από τσ' Ασπρούγους από του Βιριρού τ' απιέλι! Ε, τότες είναι που λείεις:

-Τούτη, μωρέ, είν' η Παράδεισο, και τούτες οι γυναικες οι νύφες μας, οι αγγέλοι τση Παράδεισος είναι.

-Αχι θε μου, παραπονούμαι σου, που δεν τον έπλασες τον άνθρωπο αθάνατο, σαν τα ψηλά βουνά να ζει, να

χαίρεται και να ευφραίνεται τούτη την ομορφιά, τη χάρη τούτη τη χαρά του κόσμου. Και να καμαρώνει τσι νύφες μας, και τσι γαμπρούς και τσι γονέους που γεννήσανε ετούτα του χωριού μας τα παιδιά:

Π' όντε μιλούν πέφτουν ανθοί κιντές γελούνε ρόδα, Θε μου, το ζαριφλίκι ντως ποθές αλλού δεν το 'δα. (Ζαριφλίκι = χάρη, κομψότητα)

η Ελευθερόπολις

κι ένας καλαμαράς τση

ΧΑΡΑΛΑΑΜΠΙΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΠΟΛΙΤΗΣ

ΣΤΗ ΜΙΚΡΗ ΠΛΑΤΕΙΑ

Η πλατεία ήταν γεμάτη και τα τραπέζια όλα έξω. Εφτασαν οι Αθηναίοι, άσπρες κουρσάρες και συμπεριφορά πρωτευουσίων. Ο καφετζής χαμογελάει και εμφανίζει τα πρώτα συμπτώματα άγχους. Ο Αθηναίος το ευχαριστιέται.

— Κέρασε όλη την παρέα φωνάζει, κέρασε και τα παιδιά. Και αυτά τα κακομαθημένα τρώνε μόνο παγωτά, δεν έχουν μάθει ακόμα την τσιουδιά. Τέτοιες τιμές που θα τις ξαναβρούμε. Στην πλατεία απαγορεύεται να μιλάς σοβαρά ή με σοβαρό ύφος. Ο πλάτανος καταγράφει στα φύλλα του όλα τα μυστικά. Και τα φύλλα κάποτε πέφτουν, όλες οι κλεψιές στο τάβλι, στα χαρτιά, και όλη η κοινωνική κριτική που γίνεται. Υπάρχουν ειδικοί κοινωνιολόγοι που ελέγχουν όλη την πλατεία και τους περαστικούς. Είναι ένα είδος οικογενειακού συμβούλου που γνωρίζει όλα τα οικογενειακά προβλήματα. Είναι οι υπεύθυνοι των διωδίων, εξασκούν ένα από τα αρχαιότερα επαγγέλματα, χαιρούν σεβασμού και εκτίμησης από τους όμοιους τους και πάντα προτιμώνται στις παρέες. Είναι ικανοί να σας κλείσουν το σπίτι και να σας θάψουν ζωντανούς. Προσπεράστε τους.

Στην πλατεία θα σταματήσουν όλοι οι γυρολόγοι, μανάβηδες, ψαράδες, κοτοπουλάδες και γύφτοι. Προεκλογικά θα περάσουν και οι πολιτικοί για να πιουν και να κεράσουν τσιουδιές. Λόγο δεν τολμούν να βγάλουν, ξέρουν ότι δεν τους ακούει κανείς, μόνο ο καφετζής έχει το νου του να ακούσει την εντολή "κέρασε το μαγαζί". Οι φίλοι του κ. Υποψήφιου προσποιούνται τους αδιάφορους, δεν τον χρειάζονται άλλο, αυτός όμως τους χρειάζεται για πάντα. Πάντως κύριοι εραστές της εξουσίας, μη κακίζετε τους ψηφοφόρους σας, έτσι που πηγαίνουν τα αγροτικά προϊόντα, δεν μπορούν να εκτίθενται δημοσίως, από μια ψήφο περιμένουν να ζήσουν και αυτοί, τότε πετυχαίνουν καλές τιμές και τότε τους την παίρνουν τζάμπα. Δεν καταλαβαίνουν αυτοί από αριθμούς και προγράμματα σύγκλησης. Τους αρέσει ο σοσιαλισμός αλλά ξέρουν ότι στο δικό μας μοντέλο, επιτρέπεται και κανένα ρουσφετάκι. Διότι όταν ο συνδημότης σου ζητήσει να τακτοποιήσεις υπόθεσή του και εσύ του αναλύεις την οικονομική πολιτική της Κυβέρνησης θα πληγωθεί και θα θυμώσει, ανεξάρτητα αν πληθωρισμός φτάσει στο μηδέν. Συνηθίζεται στο Δήμο καταγωγής των Υπουργών και Βουλευτών να μην υπάρχει ανεργία και να εκτελούνται έργα ανάπτυξης. Το παιγνίδι της εξουσίας έτσι παίζεται. Δούνα και λαβείν.

Η πλατεία ήταν πριν μερικά χρόνια για τους μισούς. Οι άλλοι μισοί κάθονταν κάτω από πασχαλιές και πάνω στα πατάρια. Τώρα η πλατεία είναι για όλους. Η πασχα-

λιά ξεπατώθηκε. Και στα πατάρια κάθονταν τα βράδια τα παιδιά της και ονειροπολούν. Τώρα έχουν γίνει όλοι ένα είδος μπριάμ. Πράσινοι, κόκκινοι, ελαφράς κόκκινο, μπλε και Αλβανοί έχουν γίνει αδέρφια. Η εθνική

ενότητα προέκυψε αυθόρμητα. Είδαν από μόνοι τους ότι το στελιάρι της σκαλίδας έχει το ίδιο χρώμα για όλους, και ότι όλοι θέλουν να την ξεφορτωθούν. Τελικά κανείς δεν γνωρίζει ποιοι είναι οι κακοί και οι καλοί, πρέπει να το αποδείξουν. Το πρόβλημα όλων είναι ποιος κρατά το μαχαίρι για να του κόψει μια φέτα πεπόνι. Ενδόμυχα όλοι θέλουν από μια μικρή φετίτσα. Οι ρεαλιστές το λένε καθαρά. Οι τώως ιδεολόγοι το ψιθυρίζουν, μην τους ακούσουν πολλοί. Και οι φανατικοί μέχρι να το ξεπεράσουν μένουν μόνο τα φλοΐδια. Στην πλατεία ο επιστήμονας θα διασκεδάσει ακούγοντας το αυθόρμητο χούμορ του υδραυλικού. Και ο αγρότης θα αισθανθεί καλύτερα να πει το καφεδάκι του παρέα με το γιατρό. Φίλοι διανοούμενοι ποτέ μην αρνηθείτε το κέρασμα του χωριανού σας. Την άλλη μέρα όμως να του το ανταποδώσετε. Στην πλατεία θα ακούσεις εξυπνάδες και βλακείες, μαγκιές και κακιές.

Όταν δεν είναι γεμάτη μπορείς να κάτσεις σε παραπάνω από μια καρέκλα. Και το ποτό σου παραμένει στην ίδια τιμή.

Ο κύριος Τζώνης πίνει το πρωινό του καφεδάκι καθισμένος πάντα σε πέντε καρέκλες, σιγά – σιγά όμως του μένει μόνο μια. Όλοι επιδιώκουν να κάτσουν δίπλα του, να ταυτιστούν μαζί του, για να δουν από κοντά τι έχει παραπάνω από αυτούς και είναι μεγάλος. Και αυτός με πατρική στοργή τους παραχωρεί μια μια τις καρέκλες του. Είναι ο γάμος της φυλής, που θα τους ορίσει τη μοίρα τους. Αυτός όμως τους βάζει να χορεύουν δίπλα του, παίζοντάς τους το νταούλι.

Στο γωνιακό τραπέζι κάθεται μόνος του ο κύριος Νίκος ντυμένος στα άσπρα του. Δεν θέλει πολλές κουβέντες και πίνει ατάραχος στο τραπέζι του. Πολλά χρόνια προσφέρει τις υπηρεσίες του στον τουρισμό, χωρίς ασφάλεια και μονιμότητα. Τώρα τελευταία όμως νοιώθει κουρασμένος με συνέπεια να μη μπορεί να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις του. Φοβάται την ανεργία και την εγκατάλειψη για αυτό προτείνεται να του χορηγηθεί ισόβια σύνταξη και να τεθεί στη διάθεση του Δήμου προσφέροντας εκεί τις υπηρεσίες του. Ας κοιτάξει με συμπάθεια το αίτημά του ο Δήμαρχος και το Υπουργείο Οικονομικών.

Παραδίπλα μια παρέα Αλβανών έχει γεμίσει το τραπέζι τους με άδεια μπουκάλια μπύρας και ετοιμάζεται να πάει για ύπνο. Ποιος ξέρει αύριο με τι βάτους θα παλέψουν, γιατί οι ντόπιοι μικροϊδιοκτήτες δεν πάνε πουθενά και δεν κάνουν καμιά δουλειά χωρίς τον Αλβανό τους. Καθώς βραδιάζει η πλατεία γεμίζει, ο καφετζής ψιλοιδρώνει και οι παραγγελίες εκτελούνται στο περίπου. Ο λογαριασμός και τα ρέστα το ίδιο. Κανείς δεν

διαμαρτύρεται και όλοι είναι ευχαριστημένοι. Οκτώ κούρες πήγε ο κύριος Βαγγέλης και οι άλλοι της παρέας τον πιστεύουν.

— Δεν μιλούν οι απ' έξω φωνάζει.

Το βράδυ αργά μεσοκοπες κυρίες ντυμένες σαν εικονοστάρες ψάχνουν τους βαριεστημένους συζύγους τους. Ήρθε η ώρα της μάσας. Οι εύποροι Αθηναίοι θα προτιμήσουν κάτι το ελαφρύ, ας πούμε ένα ψητό ψαράκι ενώ οι μισωτοί θα υποστηρίζουν τα ταβερνάκια του χωριού τους. Με έξι σουβλάκια και δύο πατάτες τηγανητές έχει δειπνήσει

όλη η οικογένεια. Ωραιο σουβλάκι θα φωνάζει το παιδί, καλή τιμή θα σκεφτεί ο μπαμπάς του οι υπόλοιποι της πλατείας θα συσπειρωθούν, οι σχέσεις τους με τους άλλους ήταν σε επίπεδο τσιουδιές και πρέφας. Αυτοί έχουν καλύτερες προτάσεις. Θα καλέσουν στο σπίτι τους πραγματικούς φίλους και θα δοκιμάσουν τα χωριάτικα μεζεδάκια τους. Δεν θέλουν να παιδεύονται δημιουργώντας δημόσιες σχέσεις. Είναι σαν τις δημόσιες γυναίκες, τις χρησιμοποιείς ή σε χρησιμοποιούν.

Η πλατεία έχει αδειάσει. Ο καφετζής τακτοποιεί τα τραπέζια του και ετοιμάζεται να κλείσει. Μερικοί πιστευμένοι τιπιβίζουν κάτω από τον πλάτανο. Είναι περασμένα μεσάνυχτα και δεν λένε να κοιμηθούν. Μέσα σε ένα καλοκαίρι έχουν γίνει φουριάρικα κατσικάκια. Και άντε να τα μαντρώσεις. Μην παραπονηθείτε όμως γιατί την ελευθερία και καλοπέραση που απολαμβάνουν εμείς τους την δώσαμε απλόχερα, χαρίζοντάς τους και τα δικά μας χαμένα ποσοστά. Τώρα αν εμείς νυστάζουμε χωρίς αυτά τι μας φταίνει;

— Μη στερηθεί τίποτα το παιδί και νάχεις το νου σου μη χτυπήσει, ρητορεύει η μαμά.

— Δεν έσκισα τη γάτα από νωρίς μουρμουρίζει ο μπαμπάς. Φίλοι μπαμπάδες όσο ζει η γάτα μην περιμένετε λευτεριά.

Την επόμενη μέρα μερικοί είναι μελαγχολικοί, πρέπει να εγκαταλείψουν την πλατεία και τον πλάτανο. Για φέτος τέλος. Οτι φάγαμε φάγαμε και ότι δεν φάγαμε του χρόνου. Σαν Κοσοβάροι πρόσφυγες φορτώνουν τις βαλίτσες στα αυτοκίνητά τους και ετοιμάζονται να ξενιτευτούν. Δεν είναι δύσκολο να τους αναγνωρίσετε, μαύρες ποδιές, μεγάλες κοιλίες και συμπεριφορά πρωτευουσίων.

Έφυγαν οι Αθηναίοι, έφυγε το καλοκαίρι, καλό χειμώνα.

ΔΕΣΤΕ ΜΑΤΙΑ, ΔΕΣΤΕ ΧΕΙΛΗ, ΔΕΣΤΕ ΠΡΟΣΩΠΑ Τ' ΑΠΡΙΛΗ...
Οι πηγές της αρμενιανής ομορφιάς

Μιας άλλης λογής ροδαρά, όμορφων αρμενιανών κοριτσιών των αρχών του αιώνα μας, που μαθητέψανε στο Παρθεναγωγείο Αρμένων, είναι η φωτογραφία αυτή που αποτελεί ωραίο εικαστικό ντοκουμέντο της Ιστορίας του Πολιτισμού και της Παιδείας του χωριού. Αλλά και της ομορφιάς του, της ομορφιάς των μανάδων και γιαγιάδων των σημερινών μας κοριτσιών κι αγοριών, κληρονόμων αυτού του κάλλους: δέστε μάτια, δέστε χείλη, δέστε πρόσωπα τ' Απρίλη, που τ' αποθανάτισε ο φακός του παλιού μερακλή φωτογράφου!

Η φωτογραφία αυτή ανήκει στα παιδιά της Κωνσταντινιάς και του Μανώλη Σκανδάλη, τον Γιάννη και τον Βαγγέλη, τους οποίους ευχαριστούμε και απ' αυτήν εδώ τη θέση γιατί μας παραχώρησαν αντίγραφο της, απ' όπου προέρχεται και η δημοσίευσή αυτή. Ο Βαγγέλης μας είπε ότι μεταξύ των παιδιών που εικονίζονται είναι και το κοριτσάκι το οποίο βρίσκεται στην πρώτη σειρά της φωτογραφίας, δεύτερο από τ' αριστερά, με το χεράκι του στο μάγουλο, παιδί

της αδελφής της μητέρας του, της Φιλιάς, η οποία είχε παντρευτεί στον Άγιο Βασίλη, χωριουδάκι κοντά στην Κοπράνα. Το κοριτσάκι αυτό έμεινε στην θεία του την Κωνσταντινιά στους Αρμένους για να πηγαίνει στο Παρθεναγωγείο.

Ο κ. Γιάννης Τζαμαριουδάκης μας έδωσε την πληροφορία ότι, κατά πάσα πιθανότητα, το κοριτσάκι, το "αηβασλιωτάκι" της φωτογραφίας, ήταν η μητέρα του Αικατερίνη, η οποία ήταν και η μόνη που είχε μάθει γράμματα προφανώς λόγω της μαθητείας της στο Παρθεναγωγείο των Αρμένων.

Παρακαλούμε τους αναγνώστες μας, οι οποίοι μπορούν να μας δώσουν κάποιες πληροφορίες για πρόσωπα της φωτογραφίας και ό,τι άλλο σχετικό με το Παρθεναγωγείο Αρμένων, να επικοινωνήσουν με την "Ελευθερόπολη", στη διεύθυνση και το τηλέφωνο/ fax της εφημερίδας.

XAP. ΜΠ.

Τον πλούσιο Γιώργη

Τον πλούσιο Γιώργη βρήκανε
 Στα όρη και κοιμάτο
 κι είχε τ' αέρι πάπλωμα
 και τα χαλίκια στρώμα
 και τ' αργυρό ντου το σπαθί
 είχε προσκεφαλάρι.

Σιμώνω χαιρετώ ντονε
 λέω ντου αδέλφι γειά σου
 Ιντα γυρεύεις Γιώργη επά
 εις την ξερομαδάρα
 τα στείρα μας εχάσαμε
 κι ήρθα να τα μαζώξω.

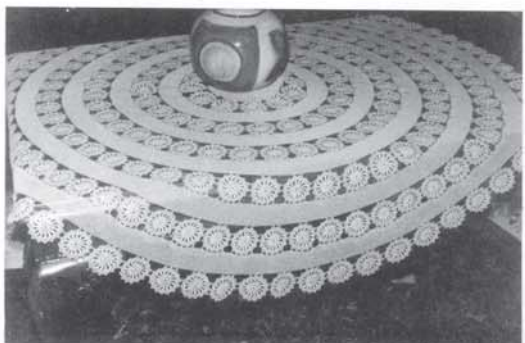

Από παραδρομή στο προηγούμενο τεύχος δημοσιεύθηκε η φωτογραφία του νέου Δημοτικού Σχολείου αντί του παλιού. Σήμερα δημοσιεύουμε τη σωστή. **«Ε»**

Χαρίνω την την τέχνη σας και την υπομονή σας

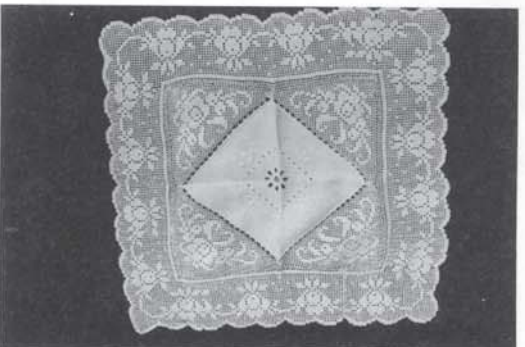
Ειρήνη Χαιρετάκη

Ειρήνη Χαιρετάκη

Ασπασία Κουτσοπούκη

Ασπασία Κουτσοπούκη

• Το κρητικό κέντημα έχει ιστορία πολύ μακρινή και φήμη πολύ μεγάλη, που ξεπερνά τα κρητικά και τα ελληνικά σύνορα και φτάνει στην Ευρώπη από τα παλιά χρόνια. Εξαιτίας μάλιστα μιας συλλογής κρητικής δαντέλας του Γενικού Προξένου της Αγγλίας στην Κρήτη, την περίοδο 1870-1885, Θωμά Σάντουιθ, η οποία βρίσκεται στο παγκοσμίου κύρους μουσείο Victoria and Albert του Λονδίνου, μπορούμε σήμερα ευχερέστερα να γνωρίσουμε, να μελετήσουμε και να θαυμάσουμε σπουδαία επιτεύγματα της τέχνης και της υπομονής των γυναικών της Κρήτης, που σε συνθήκες αφάνταστων δυσκολιών και στερήσεων δημιούργησαν αυτά τα έργα, τα οποία θαυμάζονται σήμερα από τους πιο ειδικούς και τους πιο απαιτητικούς μελετητές. Το φημισμένο μάλιστα αυτό μουσείο του Λονδίνου θεωρεί τις παλιές κρητικές δαντέλες που βρίσκονται στις συλλογές του ως σημαντικούς θησαυρούς του.

Οι δαντέλες αυτές έχουν γίνει με βελόνι ή με κοπανέλι, και ως πρώτες ύλες χρησιμοποιήθηκαν μετάξι, λινό, χρυσονήματα, τριτίρι (=επίχρυσο νήμα κεντήματος), κ.λπ.

• Το αρμενιανό κέντημα, έχει κι αυτό ιστορία λαμπρή απ' ό,τι μπορούμε να συμπεράνουμε από κεντήματα μανάδων, γιαγιάδων και προγιαγιάδων μας, που σώζονται και στολίζουν σπίτια κι αρμενιανές κοπελιές. Όλ' αυτά τα δείγματα και τα δημιουργήματα της παλιάς λαϊκής τέχνης και τεχνικής, πρέπει να εντοπιστούν, να καταγραφούν και να μελετηθούν, γιατί αποτελούν πολύτιμα δείγματα της πολιτισμικής μας ιστορίας, δείγματα του μόχθου, του μερακιού, του γούστου, της υπομονής και της θέλησης της αρμενιανής γυναίκας. Που έβρισκε χρόνο από τις δουλειές του νοικοκυριού, του χωραφιού και της ανατροφής του παιδιού, ν' ασχοληθεί και με έργα διακόσμησης και κόσμησης του σπιτιού και του ανθρώπινου κορμιού. Γιατί πάντα της η ματιά του ανθρώπου αποζητά την ομορφιά, που τη βρίσκει και σ' αυτή τη χάρη του κεντήματος του φουστανιού και του στολισματος του τραπεζιού, του κρεβατιού και του παραθυριού.

• Και το σημερινό αρμενιανό κέντημα, είναι καλλιτέχνημα, έξοχης τέχνης, κι αξίζουν οι κεντήστρες μας τον θαυμασμό και τα συγχαρητήριά μας.

Δείγματα αυτών των κεντημάτων αρχίζουμε από σήμερα να δημοσιεύουμε στην "Ελευθερόπολη", και παρακαλούμε όλες τις χωριανές μας, όπου γης, να μας στείλουν φωτογραφίες δύο κεντημάτων τους, όποια οι ίδιες κρίνουν ως τα καλύτερα και τα καταλληλότερα, για δημοσίευση.

Σ' αυτό το φύλλο δημοσιεύουμε φωτογραφίες από δαντέλες της Ειρήνης Χαιρετάκη, της Ασπασίας Κουτσοπούκη, και της Ειρήνης Γιαπιτζάκη, νυφάδες μας διαλεχτές και οι τρεις. Στις νυφάδες του χωριού μας, εξάλλου, στις χάρες και τα χαρίσματά τους, είναι αφιερωμένο και το σημερινό "Γραμματσάκι" της "Ελευθερόπολης". Ας είναι όλες τους καλά και να μας ομορφύνουν το χωριό με τα παιδιά τους, με τα κεντήματά τους και με την ομορφιά τους.

ΧΑΡ. ΜΠ.

Ειρήνη Γιαπιτζάκη

Ειρήνη Γιαπιτζάκη

ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ ΓΥΝΑΙΚΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΚΕΤΟΥ

Δε κατέω πως μου 'ρθε ούτε κι αν τα κατάφερα στη συνέχεια στην περιγραφή, πάντως το θέμα είναι καλό και λίγο ως πολύ ούλοι εμείς οι μεγαλύτεροι έχουμε θαρρώ σχέση μ' αυτό. Παλιά στα χωριά μας όπως και σ' όλα τ' αποδέλοιπα φαντάζομαι της Ελλάδος ετσά πρέπει περίπου να γινότουσαν οι γέννες. Οι γυναίκες κείνη την εποχή εγεννούσαν στα σπίτια ντο νε. Κατ' αρχήν οι έγκυες τσ' εποχή λεγότανε βαρεμένες οι οποίες εδούλευαν σχεδόν μέχρι την ώρα τση γέννας, και τσι πλια φορές γεννούσαν ακόμα και στα λιόφυτα στο λιομάζωμα ή στο θέρος στ' αλώνι γη στο δρόμο όπου βρισκόταν εκείνη την ώρα και παίρνανε αναμάσκαλα το κοπέλι και γυρίζανε στο σπίτι, ούτε μαιευτήρες υπήρχανε ούτε υπερηχογραφήματα ούτε τηλεγραφήματα. Σε κάποια χωριά υπήρχε που και μια που επιτηδεύονταν στη διαδικασία και εβοήθα κείνη την ώρα τη δύσκολη. Τη βαρεμένη και τη λέγανε παραμάνα γη μαμή. Αν ήταν η ώρα τση και δεν εγέννα τση διαβάζανε ευχές. Γη του Αγίου Κυπριανού γη του Αγίου Ελευθερίου για να τη λευτερώσει, γι' αυτό ακόμη και σήμερα τονε λέμε καλή λευτεριά.

“Τάζω σου Παναγία μου και Άγιε Λευτέρη λευτερώσέ μας τη κερά τάματα να σας φέρει”.

Τάματα το λοιπόν εκάνανε για να 'ρθούνε τα προσπόνια κι ύστερα τη πρώτη που ειδοποιούσανε ήτανε η μαμή μετά η μάνα τση ή τσ' αδελφές τση. Αν ειδοποιούσαν άλλους ή με άλλη σειρά υπήρχαν παρεξηγήσεις. Η απολύμανση και το πλύσιμο του μωρού και τση βαρεμένης εγινότανε με ζεστό λιόλαδο ή αμυγδαλόλαδο ή κανελόλαδο. Ιδιαίτερη προσοχή δίνανε στην αφαίρεση του άσπερου μην το τραυματίσουν ή από το πρόσωπο μη το στραβώσουν ή το κάνουν αλλήθωρο. Η βαρεμένη μετά τη γέννα λεγότανε λουχούνα, και για να καθαρίσει και να φύγει το ύστερο τση δίνανε χαμομήλι ή κάνανε σκόνη το σπόρο του άνηθου και το βράζανε με νερό. Τώρα για να κατεβάσει πολύ γάλα τση δίνανε να τρωει πολύ χυλόπιτα. Για να μην σκάσουν με το βύζαμα του κοπελιού οι ρόγες τση, τσι τρίβανε με τη τσίπα του γαλάτου. Τώρα όταν το παιδί ήταν έτοιμο γεννημένο-πλυμένο φασκιωμένο το 'παιρνε η μαμή στα χέρια κι έλεγε τρεις φορές τση μάνα ντου, ήντα θες “παιδί κι αρνί” κι αυτή έλεγε πάλι τρεις φορές “παιδί κι αρνί” και το 'παιρνε στην αγκαλιά τση. Μετά φωνάζανε το παπά σπίτι και του διάβαζε τσι πρώτες ευχές. Ακολουθούσε το τραπέζι τση γέννας μ' ένα σωρό καλοοίδια, κρασί και ρακί. Σ' αυτό καθόταν η μαμή – ο παπάς – ο πατέρας του κοπελιού και μετά για αποδέλοιτοι συγγενείς. Εκεί που τρώγανε και πίνανε ευχόταν και στο πατέρα “να σου ζήσει να πολυχρονίσει πολλά εγγόνια ν' αποκτήσει”. Να ζήσει δηλαδή πολλά χρόνια. Στη μαμή πάλι λέγανε “άζια – πάντα τέτοια και να 'χει επιτυχίες τση λουχούνας. Την άλλη μέρα επιένανε και πλένανε τα ρούχα τση γέννας στο ποταμό. Στη συνέχεια εφέρνανε τα δώρα εις το μωρό, που συνήθως ήτανε αγιοκωνσταντινάτα, φλουριά ή τέτοια πράματα συνήθως. Άμα ήτανε κόρη και για να πειράζουνε το πατέρα ντου του πέ-

νανε μια ρόκα, για να γίνει λει καλή νοικοκερά.

Άμα ήτανε αγόρι του πηγαίνανε μια μπαντούρα κι ένα μπιστόλι ή άλλο όπλο για να γίνει λει καλός γλεντζές και παλικάρι.

Σημασία όμως τση γέννα είχε και η ημέρα, δηλαδή άλλη μέρα γεννιόταν οι ωραίοι, άλλη οι τυχεροί, άλλοι αυτοί που 'θελα προκόψουν κι αυτό καθ' εξής, και είχανε και τα σχετικά μαντιναδάκια, οι Δευτερογεννημένοι γη οι Σαββατογεννημένοι κ.τ.λ. Εκτός την ημέρα πρόσεχαν και την ώρα. Η καλύτερη ώρα να γεννηθείς ήτονε λει 6-8 το πρωί που 'ναι η πιο ωραία ώρα τση μέρας και αυτός που γεννιόταν θα γινόταν ωραίος, και καλός άνθρωπος. Η Τρίτη πχ ήταν καλή μέρα να γεννηθεί κάποιος, όχι όμως βράδυ γι' αυτό λέγανε είσαι “κακής ώρας γέννας”.

“Όντε σε γέννα η μάνα σου ήταν αυγή και σκόλη και γλυκοτραγουδούσανε κι οι Δώδεκα Αποστόλοι”

Οι λουχούνας τότε δεν έπρεπε να βγουν από το σπίτι σαράντα ημέρες μη τονε τύχει πράμα κακό. Μετά τσι σαράντα πηγαίνανε στην εκκλησία όπου τση διαβάζανε ευχές και εσαράντιζε όπως λένε. Μόλις γεννιόταν το παιδί του κόβανε λίγα μαλλιά και τα πηγαίνανε στην εκκλησία όπου έμεναν εκεί για σαράντα ημέρες, στη συνέχεια τα φύλαγαν στο κονοστάσι του σπιτιού, έφτιαζαν και φυλακτά μ' αυτά.

Τότε υπήρχαν πολλές μονάδες με δέκα και δεκαπέντε κοπέλια, να μεγαλώνουν κάτω από αντίξοες συνθήκες, χωρίς έτοιμες παιδικές τροφές, χωρίς πάμπερς αλλά με πάνες τις οποίες έπλεναν καθημερινά, τραβώντας νερό από πηγάδια στα περισσότερα χωριά και στέρνες, Μαρτύριο, πραγματικό και βοηθούσανε και τσ' άντρες 'τονε τσ' αποδέλοιτες δουλειές. Εκτός τις πάνες είχανε και τσι φασκίες που τα φασκιώνανε (τυλιζανε) όπως λέγανε για να μη βγάλουν κανα χέρι ή πόδι όπως στριφογυρνούσαν. Οι μανάδες αυτού του περαζόμενου καιρού λοιπόν ήταν χωρίς κουβέντα ηρωίδες που τους πρόπονε πολλά συγχαίρια, όπως και τσι μαμές κείνης τση εποχής –παρόλο που με την επιστήμη τους- πολλοί από τους ανάπηρους που συναντούμε σήμερα είναι δικό τους αποτέλεσμα. Υπήρχαν και τότε απόλειες και στα μωρά και στις μανάδες. ΔΥΣΚΟΛΑ ΧΡΟΝΙΑ!!!

Τώρα όσο αφορά τσ' Αρμενιανές γυναίκες τελευταία εγεννοβολούσανε βοηθούμενες την τελευταία ώρα πάντα, από το μακαρίτη γιατρό Γεώργιο Μιχελογιάννη. Χρέη μαμής για λίγο πρέπει να είχαν, σύμφωνα πάντα από έγκυρες πηγές η Φρόσω του Καβρουλοδημητρή αδελφή του Ζαχάρη που εβοήθα λει και το Μιχελογιάννη και ήτονε πρέπει και από σχολή, όπως και η Ελένη η Καβρουλάκη του Γιάννη η οποία ήταν νοσοκόμα, και τώρα συνταξιούχος. Πριν από αυτές απ' ότι φαίνεται τον πρώτο λόγο είχε η Φωτεινή η Καβρουλάκη τελειώς πρακτικής εκπαίδευσεως. Αυτά προς γνώση και στόριση για τσι σημερινές γυναίκες...

Κ' αλαργινιά αθιβολή, η ευχαριστώ, το λιγότερο που μπορούμε να πούμε τσι μανάδες μας.

Αφήστε με δα γιατί ακόμη θυμούμαι τη κούνια μου στο λιόφυτο – το σαμάρι του γαϊδάρου ανάποδα – εγώ μέσα κι από πάνω η ομπρέλα για τη βροχή. Κάνετε μορέ κοπέλια, τα πολλά κοπέλια είναι εντυχία, μη σταματάτε στο ένα και δύο. **“Τα κοπέλια γίνονται”** όπως έλεγε κι ο Νικολής ο χωριανός μας.

Τερεζογιάννης του Χρήστου ο γιος ο μεγάλος

ΚΟΥΖΟΥΛΟΜΑΝΤΙΝΑΔΕΣ

Μαντιναδάκια σόρδινα και νάκλια όντε γράφο μπέμπω τα στη φυλλάδα μας παρέα να τση κάνω.

Ψηλό τ' ανεμοκάλαμο στου ποταμιού τη κοίτη μπόρα κι αέρας το φυσά ίσαμε να λυγίσει.

Εκιά εις τη μεσοχωριά μια χήρα μαυρομάτα περνοδιαβαίνο καθ' αργά φωνιάζει μου σταμάτα.

Στην εποχή που φτιάζαμε στα χρόνια που θα 'ρθουνε ακόμη και τον έρωτα στο Ίντερνετ πουλούνε.

Έχασε την ...αξία ντου και είναι βρωμεμένος σαν το παλιό ξυνόχοντρο το ζαναζεσταμένο.

Μα γω 'μαι που τον έφαγα τριο λογιώ τον όφη βραστό – γιαχί και καταμά ποτέ δεν είπα όχι.

Άμα γεράσει ο άνθρωπος χάνεται και το φως του θαρρεί πως κατουρεί μακριά μα κατουρεί ομπρός του.

Άμα γεράσει ο άνθρωπος κι άλλα πολλά μαπτύρη κι η γρα ντου τον μάχεται πως πράμα δε τση δινή.

Άμε να πεις του κύρη σου σε μένα να σε δώσει για θα σου κάνω μια δουλειά και θα το μετανιώσει.

Τερεζογιάννης του Χρήστου ο γιος ο μεγάλος

Τα κάλαντα της Πρωτοχρονιάς

Αρχιμηνιά κι αρχιχρονιά κι αρχή καλός μας χρόνος. Άη Βασίλης έρχεται από την Καισαρεία. Βαστά εικόνα και χαρτί, χαρτί και καλαμάρι, το καλαμάρι έγραφε και το χαρτί ομίλει. Βασίλη πόθεν έρχεσαι και πόθεν κατεβαίνεις; Από τη μάνα μου έρχομαι και στο σχολείο μου πάω. Κάτσε να φας, κάτσε να πεις, κάτσε να τραγουδήσεις. Μα εγώ γράμματα μάθαινα, τραγούδια δεν ξέφερο. Και σαν ξέφερες γράμματα πες μας την άλφα βήτα. Και στο ραβδί του ακούμπησε να πει την άλφα βήτα. Και το ραβδί 'τανε ξερό, γλωρά κλωνάρια βγάζει κι απάνω στα κλωνάρια του πέρδικες κελαηδούσαν. Δεν ήταν μόνο πέρδικες, ήταν και περιστέρια. Κατέβηκε η πέρδικα να βρέξει το φτερό της κι ήβρεξε τον αφέντη μας τον πολυχρονισμένο. Σ' αυτό το σπίτι που 'ρθαμε, πέτρα να μην ραγίσει κι ο νοικοκύρης και η κερά χρόνια πολλά να ζήσει.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΕΠΙΒΙΩΣΗΣ ΒΑΣΙΚΩΝ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΩΝ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΧΑΝΙΩΝ

Η καλλιέργεια της ελιάς για λάδι, των εσπεριδοειδών και των κηπευτικών υπό κάλυψη αποτελούν τη "ραχοκοκαλιά" της γεωργίας του Νομού Χανίων. Δεδομένης και της γεωργικής φυσιογνωμίας του Νομού οι καλλιέργειες αυτές διαμορφώνουν κατά το μεγαλύτερο ποσοστό το συνολικό εισόδημά του. Η καλλιέργεια μάλιστα της ελιάς, της οποίας η παραγωγή φέτος αναμένεται υψηλή, σε ορισμένες κοινότητες συμμετέχει με το μεγαλύτερο ποσοστό στη διαμόρφωση του γεωργικού εισοδήματος.

Χάρη στην παρουσία των ιδρυμάτων αγροτικής έρευνας στο νομό στη σωστή τεχνική ενημέρωση από τις αρμόδιες γεωργικές υπηρεσίες και στη φιλότιμη προσπάθεια των καλλιεργητών τόσο στην ελαιοκομία, όσο και στα εσπεριδοειδή και στα κηπευτικά από κάλυψη εφαρμόζονται οι πιο σύγχρονες τεχνικές καλλιέργειας, γεγονός που συμβάλλει τόσο στην αύξηση της παραγωγής, όσο και στην βελτίωση της ποιότητας των παραγόμενων προϊόντων. Το Χανιώτικο λάδι, πορτοκάλι και τομάτες έχουν καταζωηθεί στην εσωτερική αλλά και εξωτερική αγορά. Οι Χανιώτες καλλιεργητές πρωτοπορούν στην παραγωγή βιολογικού λαδιού και πορτοκαλιού. Στα Χανιά η καλλιέργεια της τομάτας στα θερμοκήπια γίνεται με τις φιλικότερες για το περιβάλλον μεθόδους.

Παρόλα αυτά, μια σειρά από προβλήματα τόσο στην ηρτημένη όσο και στην διατιθέμενη παραγωγή μειώνουν με το χρόνο το εισόδημα των καλλιεργητών και προκαλούν δικαιολογημένη πικρία και απογοήτευση.

Στην ελιά, σε ορισμένες περιοχές στις οποίες το δένδρο παρεναιτοφορεί η παρουσία ασθενειών αποδεδειγμένα την παραγωγή. Η αντιμετώπιση του δάκου εξαιτίας των προβλημάτων που δημιουργεί η έλλειψη αγροτικών δρόμων και το ανώμαλο του ανάγλυφου μειώνει σε σημαντικό βαθμό την παραγωγή και υποβαθμίζει ποιότητα του ελαιολάδου όπως στην ορεινή Κυδωνία. Πρόσφατα η θεομηνία που ενέσκηψε στην Παλαιόχωρα Σελίνου κατέστρεψε σχεδόν εξ ολοκλήρου την αναμενόμενη ελαιοπαραγωγή προκαλώντας ισχυρό κλονισμό στην οικονομία των αγροτικών εκμεταλλεύσεων των οποίων το εισόδημα εξαρτάται από την καλλιέργεια αυτή. Η τυποποίηση και η διάθεση του ελαιολάδου προσκόπτει στην οικονομική αδυναμία των συνεταιριστικών οργανώσεων καθώς και στο δεδομένο υψηλό κόστος μεταφοράς του προϊόντος στην εσωτερική και εξωτερική αγορά. Τα απόβλητα ελαιοργείας εξαιτίας της έλλειψης σχεδιασμού μίας ολοκληρωμένης διαχείρισης τους επιβαρύνουν σε σημαντικό βαθμό το φυσικό περιβάλλον. Η ανώνυμη βιομηχανική Εταιρία (ΑΒΕΑ) "Ανατολή" με 100 και πλέον χρόνια ζωής συνθλίβεται εξαιτίας της σωστής πρωτοβουλίας της να απομακρύνει τις εγκαταστάσεις της από την πόλη, στα γρανάζια της ελληνικής γραφειοκρατίας και κινδυνεύει να μείνουν στο "δρόμο" οι σαράντα επτά (47) εργαζόμενοι σε αυτή.

Στα εσπεριδοειδή η παραγωγή αναμένεται να μειωθεί κατά 30% και πλέον γιατί η χαμηλή τιμή και τα προβλήματα διάθεσης της παραγωγής έχουν συρρικνώσει σε μεγάλο βαθμό το εισόδημα των εσπεριδοκαλλιεργητών και δεν επιτρέπουν την εφαρμογή σύγχρονων καλλιεργητικών τεχνικών και την αντιμετώπιση των ασθενειών και των νέων εχθρών που έχουν παρουσιασθεί. Το υψηλό κόστος μεταφοράς μειώνει σημαντικά την ανταγωνιστικότητα των προϊόντων παρά την γνωστή υψηλή ποιότητά τους. Η κατάρρευση της οικονομίας των ανατολικών σοσιαλιστικών χωρών, στις οποίες είχε εδραιωθεί μία σημαντική σειρά των προϊόντων σε συνδυασμό και με την οικονομική δυσπραγία των συνεταιριστικών οργανώσεων έχει περιορίσει σημαντικά την εξαγωγή του

χανιώτικου πορτοκαλιού.

Το πρόγραμμα αναδιάρθρωσης για εποχική κλιμάκωση της παραγωγής καρκινόβατες. Η χυμοποιητική μονάδα της BIOXYM παρά τον εκσυγχρονισμό της δεν μπορεί να ανακοινώσει ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα λειτουργίας της εξαιτίας της έλλειψης πολιτικής στην παραγωγή πορτοκαλιών. Οι ζημιές από τις διάφορες θεομηνίες δεν πληρώνονται και αν πληρωθούν καθυστερούν πολύ.

Τα κηπευτικά υπό κάλυψη είναι μία δυναμική καλλιέργεια στην οποία οι καλλιεργητές επενδύουν υψηλό κεφάλαιο. Η παραγόμενη ποιότητα κηπευτικών στα Χανιά είναι επιζητούμενη για τον πρόσθετο λόγο ότι οι Χανιώτες θερμοκηπιόχοι εφαρμόζουν ολοκληρωμένες και φιλικές προς το περιβάλλον μεθόδους. Η έλλειψη οργάνωσης στη διάθεση της παραγωγής σε συνδυασμό με το υψηλό κόστος και τη φθαρτότητα των προϊόντων δυσχεραίνουν την ανταγωνιστικότητα του στην εσωτερική και εξωτερική αγορά. Η έλλειψη τιμολογιακής πολιτικής δεν διασφαλίζει την διαμόρφωση μιας σταθερής τιμής στα κηπευτικά προϊόντα θερμοκηπίων. Οι πρόσφατες ζημιές στην περιοχή της Κουντούρας από θεομηνία θα συρρικνώσουν το ελάχιστο γεωργικό εισόδημα των θερμοκηπιούχων και θα πτωχύνουν την προωθούμενη αυτή καλλιέργεια. Δεν υπάρχει στα κυριότερα κέντρα παραγωγής πρώιμων κηπευτικών η βασική τεχνολογική υποδομή για την άμεση αντιμετώπιση των προβλημάτων που παρουσιάζονται στις καλλιέργειες αυτές.

Υπό την από τα παραπάνω εκτεθέντα από τα οποία διαφαίνεται ότι οι βασικότερες καλλιέργειες στο Νομό Χανίων αντιμετωπίζουν εντονότερα προβλήματα επιβίωσης τους.

Ποια πολιτική και μέτρα πρόκειται να πάρει η κυβέρνηση ώστε:

- Να βελτιωθεί και να επεκταθεί το αγροτικό οδικό δίκτυο για διευκόλυνση των πάσης φύσεως καλλιεργητικών φροντίδων.
- Να αντιμετωπισθούν άμεσα τα προβλήματα που παρουσιάζονται από τις ασθένειες στις παραπάνω καλλιέργειες.
- Να καταβληθούν άμεσα οι αποζημιώσεις για τις ζημιές που έπαθαν οι καλλιεργητές.
- Να αποκατασταθεί η οικονομική ευρωστία των συνεταιριστικών οργανώσεων για να επιδοτηθούν ακόλυτα στην εμπορία και διάθεση των προϊόντων.
- Να περιοριστεί το κόστος μεταφοράς που μειώνει την ανταγωνιστικότητα των προϊόντων.
- Να λειτουργήσει απρόσκοπτα η ΑΒΕΑ.
- Να οργανωθεί σε σωστή περιβαλλοντολογική βάση η διάθεση των αποβλήτων ελαιοργείας.
- Να λυθεί το πρόβλημα διάθεσης των αποσυρόμενων πορτοκαλιών.
- Να προχωρήσει το πρόγραμμα αναδιάρθρωσης των εσπεριδοειδών για εποχική κλιμάκωση της παραγωγής.
- Να λειτουργήσει προγραμματισμένα η BIOXYM.
- Να ιδρυθούν κέντρα διάγνωσης-ανάλυσης στα σπουδαιότερα κέντρα παραγωγής κηπευτικών υπό κάλυψη.
- Να χρηματοδοτηθούν ανάλογα τα ιδρύματα αγροτικής έρευνας του Νομού για την επίλυση βασικών προβλημάτων που αφορούν τις παραπάνω καλλιέργειες.

Σήφης Μιχελογιάννης
Βουλευτής Χανίων

Το παραπάνω κείμενο στηρίχθηκε σε ερώτηση που υποβλήθηκε στον Υπουργό Γεωργίας, το Νοέμβριο του 1999.

ΟΙ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΤΗΣ ΔΥΤΙΚΟΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΣΤΑ ΧΑΝΙΑ

Υστερα από πρωτοβουλία του Βουλευτή Χανίων του ΠΑΣΟΚ και αρχηγού της Ελληνικής Κοινοβουλευτικής Αντιπροσωπείας στην Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση Σήφης Μιχελογιάννη συνεδρίασαν σε συνδιάσκεψη-συνέδριο στα Χανιά η Πολιτική Επιτροπή, η Επιτροπή Άμυνας και η Επιτροπή Προέδρων της Δυτικοευρωπαϊκής Ένωσης με αντικείμενο την ασφάλεια στα Βαλκάνια και την περαιτέρω εξέλιξη της κατάστασης στα Βαλκάνια ύστερα από τον πόλεμο στο Κόσσοβο και τον βομβαρδισμό της Γιουγκοσλαβίας.

Εισηγητής στο θέμα αυτό ήταν ο Βουλευτής Χανίων Σήφης Μιχελογιάννης. Ο Έλληνας Βουλευτής απέδειξε στους συναδέλφους του με την εισήγησή του ότι βασική προϋπόθεση για να κατακτηθούμε την ασφάλεια και την ειρήνη στα Βαλκάνια είναι να μείνει απείραχτη η εδαφική ακεραιότητα των κρατών της περιοχής και απαραβίαστα τα σύνορά τους. Άλλες προϋποθέσεις είναι όπως ανέφερε να υπερασπίσουμε τα ανθρώπινα δικαιώματα όλων των μειονοτήτων και όλων των πολιτών αδιάκριτα από φυλή και θρησκεία. Εάν έγινε παρέμβαση υπέρ των Αλβανοφώνων στο Κοσσυφοπέδιο τώρα πρέπει να γίνει υπέρ των Σέρβων. Επίσης είπε ότι πρέπει να επικρατήσουν δημοκρατικά καθεστώτα στην περιοχή και να γίνει εξευρωπαϊσμός της περιοχής για να μπου στο μέλλον τα κράτη της Βαλκανικής στην Ενωμένη Ευρώπη.

Ο Σήφης Μιχελογιάννης πρόσθεσε ότι η Ελλάδα μόνη χώρα μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του ΝΑΤΟ στην περιοχή και η ισχυρότερη οικονομικά χώρα μπορεί να παίξει ρόλο πρωταγωνιστή στις εξελίξεις και να βοηθήσει στην πολιτική σταθεροποίηση και την οικονομική ανασυγκρότηση της περιοχής.

Η πρωτοβουλία αυτή του καταγόμενου από τον Αποκόρωνα Βουλευτή Χανίων τιμήσε τα Χανιά και διαφήμισε τον Νομό μας και την Επαρχία μας σε όλη την Ευρώπη. Ηρθαν περίπου 70 Ευρωπαίοι βουλευτές από όλα τα κράτη της Ευρώπης και θαύμασαν τις ομορφιές και την φιλοξενία του τόπου μας.

Η φιλοξενία αυτή έγινε στον Αποκόρωνα στην όμορφη πλατεία του Φρε με τρικούβερτο γλέντι όπου έλαβαν μέρος και οι κάτοικοι του χωριού και ο Δήμος Φρε και στην Κυδωνία στον Ομαλό όπου υπήρξε μία εξαιρετική και λαμπρή φιλοξενία και ένα μεγάλο γλέντι με συμμετοχή και του Δήμου Μουρινών και της Εταιρείας Ανάπτυξης Λάκκων.

Σε αυτά τα γεύματα που πρόσφερε η Ελληνική Βουλή και οι Δήμοι της περιοχής μας ο Σήφης Μιχελογιάννης αναφέρθηκε στο ότι ο Κρητικός είτε κρατά ένα τουφέκι στο χέρι ή ένα τριαντάφυλλο αγωνίζεται πάντα για την Ειρήνη, την Δημοκρατία, την Ελευθερία και ότι η κρητικός πολιτισμός είναι η βάση του ελληνικού πολιτισμού και ο ελληνικός πολιτισμός είναι η βάση και η πηγή της ευρωπαϊκής αναγέννησης. Άρα είναι προαιώνιοι οι δεσμοί της φιλίας μεταξύ Κρήτης και Ελλάδας και της Ευρώπης. Χαιρετισμούς απεύθυναν και οι Δήμαρχοι των περιοχών αυτών.

Οι ξένοι βουλευτές και οι συνοδοί τους θαύμασαν στην κρητική φιλοξενία και την ομορφιά του τόπου μας και έστειλαν ευχαριστήρια σε όλους τους συντελεστές αυτής της μεγάλης επιτυχίας.

Έγραψαν στην Ελευθερόπολη

Μια λαμπρή τρίχρονη πορεία Αγαπητή μας "Ελευθερόπολις"

Διάβασα με χαρά στο προηγούμενο φύλλο σαν ότι γιόρταζες τα τρίχρονα γενέθλιά σου.

Από καρδιάς σου εύχομαι να μεγαλώσεις σύντομα, να γίνεις νέα όμορφη, πολλοί να σ' αγαπήσουν. Σου εύχομαι όσο θα μεγαλώνεις να πλαταίνει ο ορίζοντάς σου για να συνεχίσεις να πληροφορείς σωστά και με ολόκληρη την αλήθεια τους αναγνώστες της ευρύτερης περιφέρειάς σου.

Να δίνεις βήμα στους νέους και να αναδεικνύεις το ταλέντο τους. Να περισώζεις ζωντανές μαρτυρίες, να καταγράφεις γεγονότα, τις αυριανές ιστορικές πηγές. Να προβάλλεις τα ήθη και τα έθιμά μας, όπως τα ζούσαν γνήσια και ατόφια οι πρόγονοί μας. Να μάχεσαι για να εμποδίζεις την αλλοτριώσή μας. Να ποδηγετείς και να διδάσκεις.

Εύχομαι τέλος, οι αναγνώστες σου να δροσίζονται στις σελίδες σου, όπως τους δροσίζει το αρμενιανό νερό του πλατάνου και να μυρίζονται το άρωμα του ήθους σου σαν το βασιλικό και τη μαντζουράνα.

Σεπτέμβριος 1999
Γιάννης Κ. Λεντάρης

Αγαπητέ Πρόεδρε της Ομοσπονδίας Συλλόγων Αποκορώνου σε ευχαριστούμε για τα καλά σου λόγια. Συγγνώμη για την καθυστέρηση της δημοσίευσής της επιστολής.

"Ε"

Λαμία 20-10-1999

Με πολύ χαρά και συγκίνηση παίρνω στα χέρια μου την ΕΛΕΥΘΕΡΟΠΟΛΗ, την εφημερίδα, που μιλάει στην ψυχή και την καρδιά μας, όλων εμάς των Αρμενιανών, που ζούμε μακριά από το όμορφο, γραφικό μα κι ιστορικό χωριό μας!

Θα ήθελα να εκφράσω τα πιο ειλικρινή συγχαρητήριά μου σε όλους εσάς που, με πολύ μόχθο, μεράκι κι αγάπη περισσή για το χωριό μας, πραγματοποιείτε την έκδοσή της εφημερίδας αυτής, με τόση επιτυχία! Ένα μεγάλο "ευχαριστώ" για την ανεκτίμητη προσφορά σας!

Σας εύχομαι υγεία κι δύναμη κι κάθε επιτυχία στο δύσκολο έργο σας.

Επίσης, σας παρακαλώ θερμά, αν υπάρχει το 1^ο φύλλο της εφημερίδας κι είναι εύκολο (χωρίς να δημιουργήσω πρόβλημα) αν μπορείτε να μου το στείλετε γιατί δεν το έχω. Και πάλι ευχαριστώ.

Ερασμία Πριπάκη-Κουρκούτα

Αγαπητή Ερασμία σε ευχαριστούμε για τα καλά σου λόγια, το τεύχος Νο 1 στο έχουμε στείλει.

"Ε"

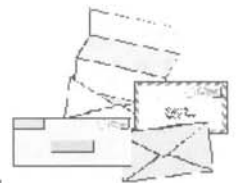
Κύριε Διευθυντή

Θαναμάζω και καμαρώνω την ωραία σας εφημερίδα "Ελευθερόπολις". Σας ευχαριστώ που μου κάνετε την τιμή να μου την στέλνετε. Είναι προσφορά για τον τόπο σας μα και γενικότερα.

Σας στέλνω τρία βιβλία μου. "Παραβολικά Ποιήμα-

τα" και "Περιπλοκάδια"

για την Εφημερίδα, και το "Σφακιανό Λεξιλόγιο" για τον κύριο Μπουρνάζο. Χαιρετώ, ευχαριστώ, συγχάϊρω και σας εύχομαι πάντα επιτυχίες στην αποστολή σας.

Κ. Γερονιμάκης

Υ.Γ. Το βιβλίο μου "Η Κρήτη στο πρόσφατο παρελθόν", δεν σας το στέλνω γιατί από σκίτσο του που είδα στην εφημερίδα σας, καταλαβαίνω ότι το έχετε. Από όλα τα βιβλία μου, ό,τι σας ενδιαφέρει είναι στην διάθεσή σας.

Κ.Γ.

Κ. Κ. Γερονιμάκη σας ευχαριστούμε, για τα βιβλία που μας στείλατε, την μαντινάδα και τα καλά σας λόγια.

"Ε"

"Ελευθερόπολη"

Για την "Ελευθερόπολη" θα πως δυο μαντινάδες, από 'νιε οι σελίδες τση γεμάτες νοστιμάδες. Μόλις μου την φέρουνε, ούλη την διαβάζω, προ πάντων τα γραφόμενα από 'νιε του Μπουρνάζο. Η γι-επαρχία τω Σφακιώ κι αυτή τ' Αποκορώνου, σαν τ' αδερφάκια πλαινούνε στο πέρασμα του χρόνου. Μοίρα κοινή πολλές βολές είχανε στσοι αιώνες. Συχνά συμπολεμήσανε εις τσ' εθνικούς αγώνες. Θέλω να πω ξεχωριστά δυο λόγια για τσ' Αρμένους, που 'χει τση Κρήτης κορυφές πολλές βολές βγαρμένους.

Κανάκης Γερονιμάκης

...και εύφημες μνείες

Γράφει ο Βαγγέλης Κακατσάκης

Η εφημερίδα των Αρμενιανών

Δεν είναι λίγοι οι πολιτιστικοί σύλλογοι που "βγάζουν" εφημερίδα, εγώ ξέρω τουλάχιστον είκοσι, καμιά όμως, κι αυτό το λέω μετά φόβου γνώσεως, δεν συγκρίνεται με την εφημερίδα των Αρμενιανών, "Ελευθερόπολις" τ' όνομα της. Να πάω και παραπέρα, και παρακαλώ να μην παρεξηγηθώ. Και κανένα κύριο άρθρο δεν είναι καλύτερο από το "γραμματσάκι τσ' Ελευθερόπολης" που το γράφει ένας "μερωντικός" λογάς της επαρχίας των Αποκορώνων, ο γνωστός ιστορικός ερευνητής και συνεργάτης της εφημερίδας μας, ο Χαράλαμπος Μπουρνάζος. Για να επιβεβαιώσετε τα παραπάνω δεν έχετε παρά να διαβάσετε το "γραμματσάκι" της τελευταίας τρίμηνης (16σελίδης!) έκδοσης όπου

"στσι δόξες τους πάλι και στα όπα όπα οι Αρμενιανοί". Και σε αναμονή. Γιατί κατά που πιστεύει ο χωριανός τους ο Νίκος ο Χριστοδουλάκης κι όπως το έγραψε ο Χαράλαμπος ο Ελευθεροπολίτης "γρήγορα θα συμπεθεριάσουμε με τσι παραλήδες του ΟΝΕ, ΦΟΝΕ ΧΑΜΠΑΘΑ, δε θυμούμαι πως μας το 'πανε το περίπλοτο χωριό, όταν θα μπορούμε με το σπαθί μας και με τα τσαρούχια μέσα και τότες είναι απόυ θα γυρίσει ο τροχός και μην τα ρωτάτε τ' άλλα που θα κάμει ο φτωχός..." Αυτά προς το παρόν! Μέχρι να βρείτε να διαβάσετε την εφημερίδα ολόκληρη. Από ξαρχής μέχρι τέλους. Όπως εμένα!

Από τα "ΧΑΝΙΩΤΙΚΑ ΝΕΑ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ", Δευτέρα 25 Οκτωβρίου 1999

Οι ευχές της εκκλησίας μας

Εύχομαι από καρδιάς σε όλους τους αγαπητούς Αρμενιανούς και σε όλο τον κόσμο, Καλά Χριστούγεννα καλές Γιορτές και Ειρηνικό το έτος 2000.

Με αγάπη Χριστού
Παπα-Μανώλης Νικολακάκης
Εφημέριος Αρμένων

Αυγερινός

Αυγερινός θε να γενώ
Ναρθώ στην κάμαρά σου
Να δω την τάβλα που δειπνάς
την κλίνη που κοιμάσαι.
Την ώρα που αγκαλιάζεσαι
Αν είν' καλιά από μένα
Αν είναι γαϊτανόφρυδη

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

• Η Ομοσπονδία Σωματείων Αποκορώνου πραγματοποίησε με μεγάλη επιτυχία ημερήσια εκδρομή στις 17 Οκτωβρίου στην Λαμία - Υπάτη - Μονή Αγιάθωνος και Γοργολόταμο.

• Ο Σύλλογος των καταγομένων από τα χωριά Παϊδοχώρι - Νεροχώρι - Άγιοι Πάντες "Η ΠΑΝΑΓΙΑ" σε συνεργασία με το σύλλογο Κρητών Ελευσίων πραγματοποίησε επιμνημόσυνο δέηση στις 31 Οκτωβρίου στον Ιερό Ναό Αγίου Γεωργίου Ελευσίωνας και στη συνέχεια τρισάγιο στο Ηρώο προς τιμή των αδικοχαμένων με το Υ/Β Κατώνας το 1943. Πλήρωμα του οποίου ήταν και ο Υποκαθησπετής Ε.Π. Νίκος Μαντωνανάκης από το Παϊδοχώρι. Και στις δύο εκδηλώσεις ο Σύλλογός μας εκπροσωπήθηκε από τον Αντιπρόεδρο του κ. Γιάννη Τερεζάκη.

• Στις 24 Σεπτεμβρίου στην αίθουσα της Παγκρητίου έγινε συγκέντρωση-συζήτηση για θέματα και προβλήματα σεισμοπληκτών συμπατριωτών μας και θέματα κόστους εισπληρών από και προς την Κρήτη. Το Σύλλογό μας εκπροσώπησε ο Πρόεδρος του κ. Γ. Φρεσκάκης.

• Στις 5 Δεκεμβρίου η Ομοσπονδία Σωματείων Αποκορώνου πραγματοποίησε, με μεγάλη επιτυχία, χοροεσπερίδα στο Κρητικό Κέντρο "Κονάκι", τα έσοδα της οποίας προσφέρθηκαν για την οικονομική ενίσχυση των σεισμοπαθών.

ΤΑ ΝΕΑ ΑΠΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ
ΣΧΟΛΕΙΟ ΤΩΝ ΚΑΛΥΒΩΝ

Η σχολική χρονιά ξεκίνησε καλά για μας με κάλυψη από την αρχή σε διδακτικό προσωπικό. Επίσης ο κ. Δήμαρχος διέθεσε συνεργείο καθαριότητας για αρκετές ημέρες για τον καθαρισμό των σχολείων (Δημοτικό και Νηπιαγωγεία) και τον ευχαριστούμε. Θέλω όμως κύρια ν' αναφερθώ σε μια κίνηση που έγινε από μέρους των μαθητών και αξίζει κάθε επαίνου και επιβράβευσης. Ομάδα μαθητών της Ε' τάξης του σχολείου μας ανέλαβε πρωτοβουλία να συγκεντρώσει χρήματα για τους σεισμοπαθείς, και στη συνέχεια υπήρξε συμμετοχή και άλλων μαθητών του σχολείου. Πήραν σε συνεννόηση με τους γονείς τους κάποια αντικείμενα από τα οποία τους σε αρκετά καλή κατάσταση, άλλα προμηθεύτηκαν από την αγορά, έστησαν έναν πάγκο στην πηλασία των Καλυβών και άρχισαν να τα πουλάνε, τονίζοντας και το σκοπό. Απ' αυτήν τους την κίνηση συγκέντρωσαν το ποσό των 111.000 δρχ., το οποίο και κατέθεσαν σε λογαριασμό της Τράπεζας. Στο περιστατικό αναφέρθηκε εκτενώς και η τηλεόραση "ΚΥΔΩΝ". Κάτι παρόμοιο συνέβη και με πρωτοβουλία άλλων μαθητών και στη συνέχεια του σχολείου, για τη συγκέντρωση χρημάτων για το μικρό Τζαμή που συγκίνησε το Πανελλήνιο. Τα παιδιά εκποίησαν διάφορα προσωπικά τους είδη και αντικείμενα, εισπράττοντας το ποσό των 70000 δραχμών, το οποίο και κατέθεσαν σε λογαριασμό της Τράπεζας. Χαρήκαμε ιδιαίτερα για την κίνηση αυτή των μαθητών μας, γιατί δείχνει ότι υπάρχουν ακόμα ευαισθησίες, ανθρωπιά και αγάπη σ' αυτόν το σκληρό κόσμο που ζούμε και γιατί ακόμα τίμησαν μ' αυτόν τον τρόπο την οικογένειά τους, το σχολείο τους και την κοινωνία ευρύτερα στην οποία ζουν.

Ο Διευθυντής του Δημοτικού Σχολείου Καλυβών
Σταύρος Μπαρμπουδάκης

Έγκρίθηκε η πρόταση που υποβλήθηκε από τον Σύλλογο Αρμενιανών Αττικής, στην ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ INTERREG II, με τίτλο:

«ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΔΙΑΦΥΛΑΞΗ
ΚΑΙ ΠΡΟΒΟΛΗ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ
ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΑΡΜΕΝΩΝ»

Η πρόταση αναφέρεται στη συγκέντρωση, ανάδειξη, διαφύλαξη και προβολή των ιστορικών, λαογραφικών και πολιτισμικών στοιχείων του χωριού μας όπως: συγκέντρωση ιστορικού αρχαιολογικού υλικού, φωτογραφικού υλικού, κ.λπ., συγκέντρωση και καταγραφή θών-εθίμων και της ιστορίας του χωριού μας, παραγωγή και εκτύπωση ειδικού βιβλίου, έκδοση ειδικού ένθετου στην εφημερίδα του συλλόγου μας και δημιουργία site στο διαδίκτυο (internet).

Η έγκριση αφορά προϋπολογισμό 30 εκατομμυρίων δρχ., και επιδοτείται κατά 50%. Από το Νομό Χανίων εκτός από το σύλλογο μας στο πρόγραμμα εντάσσονται και η Βάμμος Α.Ε. με 20.000.000, Μεσογειακές Τουριστικές Επιχειρήσεις 50.000.000, Δημοτική Πολιτιστική Επιχείρηση Χανίων 25.000.000, Πολιτιστικός Σύλλογος Λουσακίων 20.000.000, Εταιρεία Ανάπτυξης Καντάνου Α.Ε. 20.000.000 και ο Σύλλογος Κυπρίων Χανίων 25.000.000.

Ο Σύλλογος με επιστολές του ευχαριστεί τον Υφυπουργό Οικονομικών κ. Νίκο Χριστοδουλάκη, και το Βουλευτή Χανίων κ. Σήφη Δ. Μιχαηλιάννη, για τη βοήθεια και την υποστήριξη που προσέφεραν για την έγκριση της πρότασης. Επίσης ευχαριστεί τη Διευθύντρια του Πολιτικού γραφείου του Υφυπουργού, κ. Αραματζή και τη συνεργάτρια του κ. Σ. Μιχαηλιάννη, στο γραφείο Αθηνών κ. Μανουσάκη Ιωάννα, για το ενδιαφέρον τους με το οποίο μας αντιμετώπισαν.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟ

Ο Σύλλογος Αρμενιανών "Ο ΚΡΙΤΟΒΟΥΛΙΔΗΣ" αισθάνεται την ανάγκη να ευχαριστήσει δημόσια τον πρώην Υπουργό, Πρόεδρο της Γενικής Τράπεζας κ. Γεώργιο Δασκαλάκη, του οποίου η σύζυγος είναι Χανιώτισσα, για την ηθική και οικονομική συνδρομή και στήριξη των προσπαθειών του Συλλόγου. Μαζί με τις ευχές μας για τις γιορτές των Χριστουγέννων, του ευχόμαστε ολόψυχα το νέο έτος να επιστρέψει στη Βουλιά των Ελλήνων, μια και οι πληροφορίες τον φέρουν υποψήφιο στη Β' Εκλογική περιφέρεια Αθηνών.

Γιώργος Φρεσκάκης

Πρόεδρος του Συλλόγου Αρμενιανών Αττικής
"Ο ΚΡΙΤΟΒΟΥΛΙΔΗΣ"

Για την οικονομική ενίσχυση των εκδηλώσεων στη μνήμη Γ. Μιχαηλιάννη είχα συγκεντρωθεί μέχρι τις 7-12-1999 το ποσό των 360.000. Αναλυτικότερα:

Οικογένεια Ιωάννη Γ. Βαγιωνάκη	200.000
Γεώργιος Φρεσκάκης	50.000
Ιωάννης Χ. Τερεζάκης	20.000
Παυλάκη Έθση	10.000
Παράσχου Δήμητρα	20.000
Τερεζάκης Ελευθέριος	40.000
Λουράκης Εμμανουήλ	10.000
Λουράκης Ιωάννης	10.000

Όποιος επιθυμεί να ενισχύσει το σκοπό αυτό μπορεί να καταθέσει στο λογαριασμό της Αγροτικής Τράπεζας με αριθμό 002 01 081656 23 και στη συνέχεια να ενημερώσει τη Σοφία Ε. Τερεζάκη, στα τηλ. 3329547 (εργασία) ή 4931604 (οικία), για να του αποσταλεί η σχετική απόδειξη. Επίσης χρήματα για τον ίδιο σκοπό συγκεντρώνεται και ο Πρόεδρος του Τοπικού Συμβουλίου Αρμενίων κ. Γεώργιος Χαϊβαδάκης.

ΑΝΑΤΕΘΗΚΕ Η ΦΙΛΟΤΕΧΝΗΣΗ ΤΗΣ
ΠΡΟΤΟΜΗΣ ΤΟΥ ΓΙΑΤΡΟΥ
Γ. ΜΙΧΕΛΟΓΙΑΝΝΗ

Στο προηγούμενο φύλλο της "Ελευθερόπολης" έγινε εκτενής αναφορά σχετικά με το θέμα της πραγματοποίησης, απ' το Σύλλογο Αρμενιανών της Αθήνας "Ο ΚΡΙΤΟΒΟΥΛΙΔΗΣ", σε συνεργασία με τους τοπικούς φορείς των Αρμενίων, εκδηλώσεων αφιερώματος στη μνήμη του γιατρού Γεωργίου Μιχαηλιάννη.

Για το ίδιο θέμα στις 20-10-99 πραγματοποιήθηκε δίωρη σύσκεψη στο πρώην Κοινοτικό Γραφείο των Αρμενίων. Στη συνάντηση-σύσκεψη αυτή έλαβαν μέρος τα μέλη της Επιτροπής κ.κ. Νίκος Καλλιβερέτης, αντιδήμαρχος Δήμου Αρμενίων, Γεώργιος Χαϊβαδάκης, πρόεδρος του τοπικού Διαμερίσματος Αρμενίων, Χρήστος Κορώνης, μέλος του τοπικού διαμερίσματος Αρμενίων και Γεώργιος Φρεσκάκης, πρόεδρος του Συλλόγου των Αρμενιανών Αθηνών.

Αντικείμενο της εν λόγω συνάντησης-σύσκεψης, ήταν η αλληλενεργεία μεταξύ των παρευρεθέντων, πάνω στη μέχρι τότε πορεία του θέματος. Συγκεκριμένα ο πρόεδρος του "ΚΡΙΤΟΒΟΥΛΙΔΗ" ενημέρωσε τα λοιπά παρίσταμενα μέλη της Επιτροπής, για την διαδικασία που ακολουθήθηκε από το Σύλλογο, την εύρεση κατάλληλου καλλιτέχνη για την κατασκευή προτομής, το άνοιγμα σχετικού λογαριασμού στην Αγροτική Τράπεζα κλπ.

Συζητήθηκαν εξάλλου θέματα οικονομικού ενδιαφέροντος σχετικά με τις απαιτούμενες για τις εκδηλώσεις δαπάνες. Παράλληλα θίχθηκαν και άλλα ειδικότερα θέματα για τα οποία η επιτροπή θ' ασχοληθεί σε ευθεότερο χρόνο. Βασικό στοιχείο πάντως ήταν η σύμπτωση απόψεων, με ελάχιστες αποκλίσεις, όλων ουσιαστικά των μελών της επιτροπής επί της ακολουθούμενης γενικά διαδικασίας.

Όπως άλληλωςτε πληροφορηθήκαμε ο ειδικός μηχανικός χώρου ο οποίος με ενέργειες του αντιδημάρχου κ. Καλλιβερέτη επεσκέφθη και μελέτησε τον κατά τ' ανωτέρω προταθέντα χώρο, απεφάνθη ότι, ο χώρος αυτός είναι ο πλέον ενδεδειγμένος για τον συγκεκριμένο σκοπό.

Παράπέρα ο κ. Ν. Καλλιβερέτης βεβαίωσε την επιτροπή πως ο ΔΗΜΟΣ ΑΡΜΕΝΩΝ έβραν της οποιασδήποτε άλλης συνδρομής του, προτίθεται να ενισχύσει και οικονομικά την όλη προσπάθεια. Πρόσθεσε επίσης πως, η από μέρους του Δήμου παραχώρηση και ονοματοδοσία του υπ' όψη χώρου είναι δεδομένη. Στο σημείο αυτό ο κ. Φρεσκάκης παρακάλεσε τον κ. Αντιδήμαρχο όπως οι σχετικές διαδικασίες επισπευτούν όσο γίνεται ταχύτερα.

Στη συνέχεια σε νέα συνεδρίασή του το Δ.Σ. των Αρμενιανών της Αθήνας "Ο ΚΡΙΤΟΒΟΥΛΙΔΗΣ" έλαβε απόφαση για την, εκτός των άλλων, ανέγερση προτομής στους Αρμένους και στο χώρο στην πηλασία της "Καρυδιάς" που από την αρχή υπεδείχθη απ' το Σύλλογο.

Ύστερ' από τα παραπάνω η φιλοτέχνηση της προτομής του γιατρού Γεωργίου Μιχαηλιάννη ανατέθηκε στον καλλιτέχνη κ. Βοσκάκη Νικηφόρο.

Γιώργος Φρεσκάκης

Πρόεδρος του Συλλόγου Αρμενιανών Αττικής
"Ο ΚΡΙΤΟΒΟΥΛΙΔΗΣ"

ΚΡΗΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ

Την Κυριακή 28 Νοεμβρίου έγιναν τα εγκαίνια του Β' Οικοτροφείου της Κρητικής Εστίας στην Αθήνα. Στο εγκαίνιαζόμενο δεύτερο οικοτροφείο θα φιλοξενηθούν 60 ακόμη οικότροφοι. Το κτίριο είναι πολυώροφο, πολυτελές, με σύγχρονες εγκαταστάσεις και διαθέτει 30 πλήρως επιπλωμένα και εξοπλισμένα δωμάτια, αναγνωστήριο, βιβλιοθήκη, βοηθητικούς χώρους κ.ά.